

Koncepcja rozwoju turystyki w województwie łódzkim do 2020 roku

*Opracowanie przygotowane przez
Departament Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego*

2016 rok

Spis treści:

1. Wprowadzenie.....	3
2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi.....	4
3. Diagnoza turystyczna i analiza SWOT.....	6
4. Potencjał turystyczny województwa łódzkiego.....	27
5. Planowane kierunki działań.....	38
6. Zasady realizacji.....	47
7. Bibliografia.....	49

1. Wprowadzenie

„Koncepcja rozwoju turystyki w województwie łódzkim do 2020 roku” (zwana dalej koncepcją rozwoju) określa cele i kierunki rozwoju turystyki w województwie łódzkim. Zawiera propozycje działań, które opierają się na endogenicznych potencjałach regionu łódzkiego oraz wynikają w szczególności ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych województwa. Realizacja założeń koncepcyjnych ma przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzenia miejsc pracy w gospodarce turystycznej, a także do wzrostu atrakcyjności regionu pod względem turystycznym. Dokument został przygotowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego w oparciu o Strategię Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Program Rozwoju Turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020 oraz w oparciu o konsultacje z jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze turystyki. Opracowanie dokumentu jest powiązane z realizacją zapisów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014 - 2020. Koncepcja rozwoju została zatwierdzona przez Zarząd Województwa Łódzkiego.

Niniejszy dokument:

- zawiera diagnozę obecnej sytuacji w województwie łódzkim w kontekście rozwoju turystyki wraz z analizą SWOT;
- wskazuje zgodność ze strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju województwa łódzkiego (Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020) oraz z Programem Rozwoju Turystyki do 2020 roku;
- zawiera propozycje działań (w tym typy projektów) opierające się na endogenicznych potencjałach województwa łódzkiego (przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych), których realizacja przyczyni się do tworzenia warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, zapewnienia trwałości już istniejących, a także budowania produktów turystycznych opartych na przedsięwzięciach realizowanych przez podmioty publiczne i prywatne;
- uwzględnia wykorzystanie walorów obszaru województwa łódzkiego do rozwoju gospodarki turystycznej.

Koncepcja rozwoju wskazuje kierunki rozwoju i działania, które mają przyczynić się do ożywienia społeczno-gospodarczego regionu, wpłynąć na podniesienie jakości i atrakcyjności życia mieszkańców województwa łódzkiego oraz podnieść konkurencyjność województwa pod względem turystycznym.

Realizacja działań przyczyni się do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych regionu oraz ich zachowania, zwiększenia ruchu turystycznego oraz poprawy wizerunku województwa łódzkiego jako obszaru atrakcyjnego pod kątem turystycznym.

2. Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Koncepcja rozwoju zawiera priorytety i cele, które są spójne z priorytetami i celami wskazanymi w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych:

- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (2012);
- Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku;
- Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 będąc głównym narzędziem kształtowania polityki regionalnej wskazuje wizję i misję (prowadzenie zintegrowanej i terytorialnie ukierunkowanej polityki zrównoważonego rozwoju, opartej na współpracy gospodarczej, budowaniu więzi społecznych oraz tożsamości regionalnej) oraz cele rozwoju województwa.

Zgodnie z założeniami „Strategii...” regionalna polityka rozwoju będzie realizowana w dwóch płaszczyznach: horyzontalnej, która odnosi się do obszaru całego województwa oraz terytorialno-funkcjonalnej, obejmującej obszary miejskie, wiejskie oraz obszary funkcjonalne. Polityka horyzontalna realizowana na obszarze całego województwa, adresowana jest do wszystkich podmiotów funkcjonujących w regionie. Zrównoważony rozwój ma zostać zapewniony poprzez prowadzenie działań w ramach spójności gospodarczej, spójności społecznej oraz spójności przestrzennej. Polityka terytorialno-funkcjonalna oparta jest przede wszystkim na współpracy jednostek samorządu terytorialnego w celu tworzenia i realizacji projektów zintegrowanych, odnoszących się jednocześnie do różnych sfer działalności (projekty międzysektorowe) w ramach konkretnego obszaru (terytorium).

W celu realizacji zintegrowanej polityki rozwoju w ujęciu funkcjonalno-terytorialnym „Strategia...” wskazuje pięć obszarów funkcjonalnych, które ze względu na swoje cechy przestrzenne, potencjał endogeniczny, koncentrację i rozwój specjalistycznych funkcji gospodarczych oraz istniejące i kształtujące się powiązania funkcjonalne, mogą stanowić podstawę budowania silnej konkurencyjnej pozycji regionu. Należą do nich: Łódzki Obszar Metropolitalny, Zagłębie Górniczo Energetyczne Bełchatów-Szczerców-Złoczew, Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno–Tomaszów Mazowiecki, Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa, Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych (Pilicy, Warty i Bzury).

Wszystkie z wymienionych obszarów posiadają na swoim terenie potencjał kulturowy, przyrodniczy i przestrzenny istotny dla rozwoju gospodarki turystycznej, zaś największe jego nagromadzenie znajduje się na Obszarach Turystycznych Dolin Rzecznych.

Koncepcja rozwoju ma ścisły związek z realizacją kierunków „Strategii...” w zakresie budowania przyszłości (dobrobytu) regionu poprzez wzmocnienie endogenicznych potencjałów województwa, współpracy gospodarczej (w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym), w zakresie budowania powiązań między mieszkańcami i społecznościami oraz kreowania tożsamości regionalnej z uwzględnieniem wielokulturowości i różnorodności regionalnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (2012) jest dokumentem ściśle powiązany z Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego, określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu. Identyfikuje też zagadnienia, które będą miały bezpośredni wpływ na dalszy rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny obszaru, wizerunek regionu oraz na jego konkurencyjność.

„Plan Zagospodarowania...” w systemie planowania przestrzennego odgrywa rolę koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem miejscowym. Zawarte w nim cele i kierunki przewidują wzrost atrakcyjności turystycznej poprzez rozwój różnych form turystyki w oparciu o walory przyrodnicze, kulturowe i turystyczne regionu.

Programu Rozwoju Turystyki do 2020 roku, koordynowany przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, stanowi przekrojowy program będący elementem polityki rozwoju kraju. Program ma umożliwić ograniczenie fragmentaryzacji rynku turystycznego poprzez stworzenie zintegrowanego podejścia wspierania gospodarki turystycznej jako źródła aktywizacji wokół produktów czy usług turystycznych, zarówno obszarów miejskich, jak i wiejskich. Celem głównym „Programu...” jest: wzmocnienie rozwoju konkurencyjnej i innowacyjnej turystyki poprzez wspieranie przedsiębiorstw, instytucji, organizacji i inicjatyw sektora turystyki z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Koncepcja rozwoju jest spójna z założeniami Programu rozwoju turystyki do 2020 roku.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020 podkreśla konieczność budowania wizerunku regionu jako atrakcyjnej destynacji turystycznej, określa kierunki strategicznego rozwoju turystyki w regionie, wskazuje przewagi konkurencyjne oraz prezentuje wizję promocji regionu. Program działań operacyjnych zawiera cztery obszary priorytetowe (dotyczące Produktu, Zasobów Ludzkich, Systemu Promocji oraz Przestrzeni Turystycznej). Założenia programowe wskazują integrację działań w wymienionych obszarach jako sposobu na rozwój turystyki w regionie. W Koncepcji rozwoju uwzględnione zostaną te kierunki Programu, które są zgodne z aktualnymi regionalnymi dokumentami strategicznymi i aktualnymi trendami panującymi w turystyce.

3. Diagnoza turystyczna i analiza SWOT

Województwo łódzkie posiada zróżnicowaną bazę noclegową. Stanowią ją między innymi hotele, motele, schroniska młodzieżowe, domy wczasowe, kempingi oraz kwatery agroturystyczne. Zróżnicowanie ww. bazy przejawia się nie tylko w kategoriach obiektów, ale także w ich liczbie, która co roku ulega zmianie.

Na terenie województwa łódzkiego znajduje się 136 obiektów skategoryzowanych, zarejestrowanych w Centralnym Wykazie Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki, które oferują łącznie 11 928 miejsc noclegowych. Skategoryzowana baza obejmuje: hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe, schroniska młodzieżowe i pola biwakowe¹.

Nieskategoryzowana baza noclegowa, która stanowi większą część obiektów noclegowych obejmuje: inne obiekty hotelowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, zespoły domków turystycznych, hostele, pokoje gościnne, kwatery agroturystyczne i pozostałe obiekty.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec lipca 2014 roku w województwie łódzkim funkcjonowały 362 obiekty turystyczne (w tym skategoryzowane). Wśród nich 56 to obiekty indywidualnego zakwaterowania – pokoje gościnne, kwatery prywatne i kwatery agroturystyczne².

STRUKTURA OBIEKTÓW TURYSTYCZNYCH ORAZ MIEJSC NOCLEGOWYCH WEDŁUG RODZAJÓW OBIEKTÓW W 2014 roku (stan w dniu 31.VII.2014)

Tab. 1. Baza noclegowa turystyki³

RODZAJE OBIEKTÓW	2013		2014	
	obiekty	miejsca noclegowe	obiekty	miejsca noclegowe
Ogółem	357	23 549	362	23 231
w tym:				
Hotele	112	11 263	115	11 459
Motele	11	333	10	296
Pensjonaty	3	88	3	88
Inne obiekty hotelowe ^a	85	3 485	78	3 020
Domy wycieczkowe	5	380	6	386
Schroniska młodzieżowe	4	221	4	221
Szkolne schroniska młodzieżowe	5	282	5	222
Ośrodki wczasowe	11	1 031	12	930
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	22	1 635	21	1 541
Zespół domków turystycznych	16	1 391	13	1 310
Pola biwakowe	5	530	6	710
Hostele	11	559	11	581
Pokoje gościnne/kwatery prywatne	23	393	30	538
Kwatery agroturystyczne	21	322	26	405
Pozostałe obiekty noclegowe	20	1 462	19	1 351

^a Obiekt spełniający zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, któremu nie została nadana kategoria

¹ Źródło: Centralny Wykaz Obiektów Hotelarskich Ministerstwa Sportu i Turystyki (stan na 2015 rok), www.turystyka.gov.pl

² Źródło: Portal informacyjny GUS

³ Źródło: Tamże

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku hotele stanowiły 31,8% ogółu turystycznych obiektów noclegowych (115 obiektów). Kolejne pod względem liczby były inne obiekty hotelowe (78 obiektów, tj. 21,5% ogółu), pokoje gościnne/kwatery prywatne (30 obiektów, tj. 8,3%), kwatery agroturystyczne (26 obiektów, tj. 7,2%) oraz ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (21 obiektów, tj. 5,8%). Największy wzrost liczby obiektów, w porównaniu z rokiem 2013, dotyczył pokoi gościnnych/kwater prywatnych (o 30,4%) oraz kwater agroturystycznych (o 23,8%). Największy spadek zanotowano w przypadku zespołu domków turystycznych (o 18,8%).

31 lipca 2014 roku liczba oferowanych miejsc noclegowych wyniosła 23,2 tys. Kwatery prywatne i agroturystyczne oferowały 943 miejsca. Liczba miejsc noclegowych zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 318, tj. o 1,4%, natomiast stopień ich wykorzystania wzrósł z 26,8% do 27,9%.

Niezmiennie największą liczbą miejsc noclegowych dysponowały hotele – 11,5 tys., tj. 49,3% ogółu oferowanych miejsc. Kolejnymi pod względem liczby miejsc noclegowych były: inne obiekty hotelowe (3,0 tys., tj. 13,0% ogółu miejsc noclegowych), ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (1,5 tys., tj. 6,6%) oraz zespoły domków turystycznych (1,3 tys., tj. 5,6%).

Tab. 2. Liczba hoteli w województwie łódzkim w podziale na kategorie w latach 2012-14

Kategoria	Hotele		
	2012	2013	2014
*****	0	0	0
****	5	9	11
***	54	56	57
**	28	30	30
*	10	11	10
W trakcie kategoryzacji	6	6	7
Łącznie ilość hoteli	103	112	115

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Portalu Informacyjnego GUS, www.stat.gov.pl

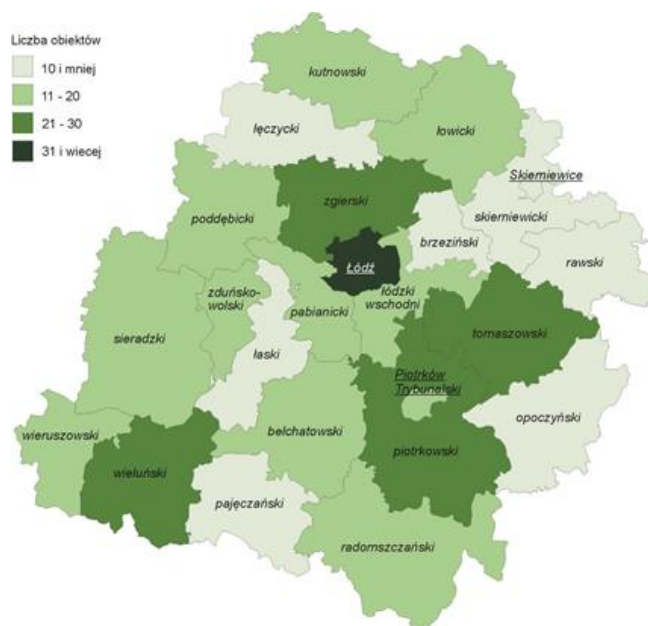
Liczba hoteli w województwie łódzkim stale rośnie, w latach 2012 – 14 ogólna liczba hoteli wzrosła o 12 sztuk. Liczba najwyższej skategoryzowanych obiektów w naszym województwie w badanym okresie wzrosła ponad dwukrotnie. Niestety nadal w województwie łódzkim nie ma żadnego hotelu pięciogwiazdkowego. Na podstawie danych zawartych w Centralnym Wykazie Obiektów Hotelarskich prowadzonej przez Ministerstwo Sportu i Turystyki w 2015 roku ponad połowę ogółu hoteli w województwie stanowiły obiekty trzygwiazdkowe (64 obiekty, wzrost o 7 w stosunku do 2014 roku), a ok. 1/4 – dwugwiazdkowe (28 obiektów). W roku 2015 w województwie łódzkim funkcjonowało również 11 hoteli kategorii czterogwiazdkowej (niezmiennie w stosunku do roku 2014) oraz 11 hoteli kategorii jednogwiazdkowej.

BAZA NOCLEGOWA WEDŁUG POWIATÓW ⁴

Spośród 362 turystycznych obiektów noclegowych w województwie łódzkim najliczniejsza grupa zlokalizowana była w Łodzi (66 obiektów, tj. 18,2% ogółu). Relatywnie wysoka liczba obiektów znajdowała się również w powiatach: tomaszowskim – 29 (8,0% ogółu), zgierskim – 28 (7,7%), piotrkowskim – 25 (6,9%), wieluńskim – 21 (5,8%) oraz pabianickim – 19 (5,2%). Najmniej obiektów odnotowano natomiast w powiecie skierniewickim i mieście Skierniewice – po 2 (0,6%), a także w powiatach: łęczyckim i pajęczańskim – po 4 (1,1%) oraz brzezińskim – 5 obiektów (1,4%).

Rozmieszczenie terytorialne obiektów turystycznych znajduje swoje odzwierciedlenie w liczbie miejsc noclegowych oferowanych w poszczególnych powiatach. Według stanu na koniec lipca 2014 roku najwięcej miejsc noclegowych oferowano w Łodzi – 7,2 tys., tj. 31,1% ogółu miejsc noclegowych w województwie, a także w powiatach: tomaszowskim – 1,9 tys. (8,1%), piotrkowskim – 1,7 tys. (7,5%) i zgierskim – 1,6 tys. (7,1%). Powiat łęczycki, Skierniewice i powiat skierniewicki charakteryzowały się natomiast najbardziej ograniczoną ofertą noclegową, dysponowały one odpowiednio 0,3%, 0,4% i 0,5% ogółu miejsc noclegowych w województwie. W 2014 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, odnotowano wzrost liczby obiektów noclegowych (o 5, tj. o 1,4%), zmniejszyła się natomiast liczba oferowanych w nich miejsc noclegowych (o 318, tj. o 1,4%).

BAZA NOCLEGOWA TURYSTYKI WEDŁUG POWIATÓW W 2014 ROKU (stan w dniu 31.VII.2014)

Rys. 1. Źródło: Portal informacyjny GUS

⁴ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 roku”

Tab. 3. Baza noclegowa turystyki według powiatów w latach 2012- 14 roku (stan w dniu 31.VII)

Nazwa powiatu	Ogółem		
	2012	2013	2014
	[ob.]	[ob.]	[ob.]
ŁÓDZKIE	373	357	362
PODREGION 15 - ŁÓDZKI	69	61	68
Powiat łódzki wschodni	16	13	16
Powiat pabianicki	18	16	19
Powiat zgierski	28	26	28
Powiat brzeziński	7	6	5
PODREGION 16 - M. ŁÓDŹ	68	67	66
Powiat m. Łódź	68	67	66
Łódź (1)	68	67	66
PODREGION 17 - PIOTRKOWSKI	107	104	100
Powiat bełchatowski	20	19	16
Powiat opoczyński	7	8	8
Powiat piotrkowski	22	24	25
Powiat radomszczański	12	12	11
Powiat tomaszowski	33	30	29
Powiat m. Piotrków Trybunalski	13	11	11
PODREGION 18 - SIERADZKI	81	82	86
Powiat łaski	8	8	9
Powiat pajęczański	5	6	4
Powiat poddębicki	16	15	16
Powiat sieradzki	9	10	11
Powiat wieluński	22	22	21
Powiat wierszowski	9	9	11
Powiat zduńskowolski	12	12	14
PODREGION 19 - SKIERNIEWICKI	48	43	42
Powiat kutnowski	17	16	17
Powiat łęczycki	4	4	4
Powiat łowicki	14	12	11
Powiat rawski	8	7	6
Powiat skierniewicki	2	2	2
Powiat m. Skierniewice	3	2	2

Źródło: Portal Informacyjny GUS, dane za 2012 r., 2013 r., 2014 r.

TURYŚCI KORZYSTAJĄCY Z BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI ⁵

W roku 2014 z turystycznych obiektów noclegowych znajdujących się w województwie łódzkim skorzystało 1 192,9 tys. turystów. Liczba osób nocujących w obiektach noclegowych, w porównaniu z 2013 rokiem, wzrosła o 5,9%. Z pokoi gościnnych/kwater prywatnych oraz kwater agroturystycznych skorzystało 16,2 tys. osób, tj. 1,4% ogółu turystów, co oznacza spadek o 15,6% w porównaniu z rokiem 2013. Najczęściej turyści wybierali zakwaterowanie w hotelach (837,7 tys., tj. 70,2%) oraz w innych obiektach hotelowych (134,7 tys., tj. 11,3%).

⁵ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”

Tab. 4. Turyści korzystający z bazy noclegowej turystyki w ciągu roku

RODZAJE OBIEKTÓW	2013		2014	
	ogółem	w tym turyści zagraniczni	ogółem	w tym turyści zagraniczni
Ogółem	1 126 141	148 488	1 192 931	169 951
w tym:				
Hotele	735 515	120 416	837 663	141 619
Motele	17 275	3 334	15 787	3 067
Pensjonaty.	4258	726	1996	119
Inne obiekty hotelowe a	155 083	13 113	134 664	13 048
Domy wycieczkowe	12 742	1 024	11 192	622
Schroniska młodzieżowe	12 929	704	12 917	681
Szkolne schroniska młodzieżowe	6 562	349	4097	224
Ośrodki wczasowe.	19 889	18	23 468	8
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	56 028	796	50 833	733
Zespół domków turystycznych	23 524	141	19 386	253
Pola biwakowe.	1051	135	1561	59
Hostele	24 652	2 823	30 450	5 085
Zakłady uzdrowiskowe	-	-	416	-
Pokoje gościnne/kwatery prywatne	14 251	2 419	12 451	2 186
Kwatery agroturystyczne	4 939	20	3742	78
Pozostałe obiekty noclegowe	35 799	2 465	30 916	2 163

Źródło: Portal Informacyjny GUS

Tab. 5. Turyści (krajowi i zagraniczni) korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych

Wskaźnik	Jednostka terytorialna	2012	2013	2014
Liczba turystów (krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych	POLSKA	22635388	23401138	25083978
	Łódzkie	1129924	1126141	1192931
	Mazowieckie	3375976	3648184	3867197
	Małopolskie	3470259	3567494	3748438
	Śląskie	1852825	1861147	2017940
	Lubelskie	691298	727263	763472
	Podkarpackie	730177	782127	873470
	Podlaskie	534734	594454	599599
	Świętokrzyskie	440403	448675	477171
	Lubuskie	645597	612270	595301
	Wielkopolskie	1616540	1595202	1766049
	Zachodniopomorskie	1998674	2090104	2247662
	Dolnośląskie	2186248	2195284	2416382
	Opolskie	260469	266917	290071
	Kujawsko-pomorskie	841474	866687	929370
	Pomorskie	1872589	1966831	2197688
Warmińsko-mazurskie	988201	1052358	1101237	
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych	POLSKA	4979294	5242972	5470335
	Łódzkie	155397	148488	169951
	Mazowieckie	1076866	1152284	1164775
	Małopolskie	1071793	1180897	1191163
	Śląskie	286849	303823	321719
	Lubelskie	105015	115101	113213
	Podkarpackie	76515	95395	105311
	Podlaskie	135898	163893	161574
	Świętokrzyskie	29128	27429	26608
Lubuskie	179902	169533	168840	

	Wielkopolskie	269669	241157	267002
	Zachodniopomorskie	462608	501830	543009
	Dolnośląskie	483946	465911	510072
	Opolskie	35222	32624	33043
	Kujawsko-pomorskie	90060	86998	89856
	Pomorskie	360994	384098	430308
	Warmińsko-mazurskie	159432	173511	173891

Zródło: Portal Informacyjny GUS

Liczba osób (turystów krajowych i zagranicznych) korzystających z noclegów w całej Polsce w 2014 roku wzrosła o 3,7 % w stosunku do roku 2013 i aż o 9,7 % w stosunku do roku 2012. Podobny trend jest zauważalny również w województwie łódzkim, w badanym okresie czasu nastąpił wzrost osób korzystających z noclegów o 5,7 %.

Jednakże w skali kraju liczba korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w województwie łódzkim minimalnie spada i wynosi od 5,05% (2012) do 4,7% (2014) liczby w całej Polsce. W tym zakresie województwo łódzkie zajmuje 8 miejsce w Polsce⁶.

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH W BAZIE NOCLEGOWEJ TURYSTYKI ⁷

Rozpatrując liczbę turystów w poszczególnych miesiącach, zauważyć można, że w 2014 roku najwięcej turystów odwiedziło województwo łódzkie w październiku (122,4 tys.), wrześniu (118,5 tys.), czerwcu (116,2 tys.) i maju (112,6 tys.). Najmniejszą liczbę korzystających z noclegów odnotowano w styczniu (79,6 tys.), lutym (80,6 tys.) i grudniu (83,9 tys.). W 2014 roku w województwie łódzkim udzielono 2,1 mln noclegów, tj. o 5,0% więcej niż w roku poprzednim.

Tab. 6. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej turystyki w ciągu roku

RODZAJE OBIEKTÓW	2013		2014											
	ogółem		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	w %													
Ogółem	26,8	27,9	22,1	24,4	25,2	25,7	28,5	30,4	29,8	29,5	31,9	32,6	30,0	23,6
Hotele	28,3	30,6	24,7	28,5	29,7	28,5	31,9	34,2	27,0	28,0	38,1	38,2	34,4	24,6
Motele	22,1	22,7	18,8	19,6	22,5	21,7	23,4	21,4	26,0	23,5	24,4	24,4	24,3	22,9
Pensjona-ty	16,7	13,0	11,9	10,2	7,3	14,7	16,1	15,6	14,7	17,1	14,8	12,6	7,8	10,7
Inne obiekty hotelowe a	20,0	21,8	16,6	18,0	19,7	21,2	22,9	24,2	26,3	26,9	24,8	23,6	19,5	17,5
Domy wycieczkowe	45,3	32,8	24,1	20,3	21,7	27,2	26,2	28,3	33,5	46,5	40,1	50,7	46,0	24,4
Schroniska młodzieżowe	40,4	34,5	39,2	31,6	20,4	30,3	39,5	42,7	31,3	34,7	43,9	43,5	35,2	22,3
Szkolne schroniska młodzieżowe	22,8	16,3	9,4	16,2	17,4	27,6	24,1	18,2	20,4	19,9	10,6	7,8	12,3	7,1
Ośrodki wczasowe	26,0	34,6	35,4	24,4	15,5	72,5	33,3	43,3	43,7	39,7	28,0	18,4	2,5	21,2
Ośrodki szkoleniowo- - wypoczynkowe	25,0	24,6	13,0	10,5	17,4	19,0	31,0	29,4	44,1	42,1	28,5	23,2	17,3	16,5
Zespół domków turystycznych	30,3	25,6	14,3	13,0	18,8	17,1	17,5	24,5	42,7	32,8	21,0	13,4	18,1	20,6
Pola biwakowe	7,4	11,3	-	-	-	-	-	2,5	21,3	11,7	0,4	-	-	-
Hostele	28,9	30,6	19,1	20,6	19,1	15,2	28,6	29,0	35,2	36,4	39,2	53,0	42,9	42,0
Zakłady	-	83,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94,5	73,2

⁶ Zródło: badania wykonane przez Activ Group na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2013 – temat nr 1.30.06(099) „Aktywność turystyczna Polaków”.

⁷ Zródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”

uzdrowiskowe														
Pokoje gościnne/kwatery prywatne	23,0	18,3	16,1	17,8	16,0	15,1	18,7	16,7	20,4	20,3	17,9	22,8	19,6	17,5
Kwatery agroturystyczne	13,3	7,9	3,9	5,3	5,1	5,2	5,4	9,5	14,9	12,9	9,5	8,0	6,5	5,4
Pozostałe obiekty noclegowe	37,8	35,5	35,1	39,6	28,3	35,0	33,2	37,9	36,4	40,5	26,1	30,8	40,8	40,9

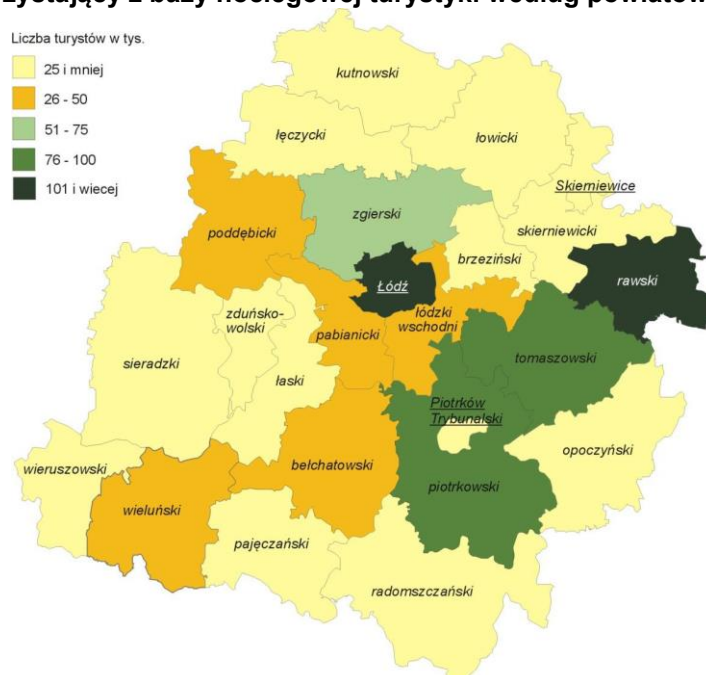
Źródło: Portal Informacyjny GUS

Najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych odnotowano w zakładach uzdrowiskowych (83,7%), ośrodkach wczasowych (34,6%), schroniskach młodzieżowych (34,5%), domach wycieczkowych (32,8%), a dla hoteli oraz hosteli odnotowano wynik na poziomie 30,6%. Najniższym wskaźnikiem wykorzystania miejsc noclegowych charakteryzowały się kwatery agroturystyczne (7,9%), pola biwakowe (11,3%) i pensjonaty (13,0%).

TURYŚCI KORZYSTAJĄCY Z BAZY NOCLEGOWEJ TURYSTYKI WEDŁUG POWIATÓW W 2014 ROKU ⁸

W ciągu roku najwięcej noclegów udzielono w Łodzi – 804,6 tys., stanowiły one 37,6% wszystkich noclegów w województwie łódzkim. W stosunku do 2013 roku liczba noclegów w mieście zwiększyła się o 10,9%. Wysoki odsetek udzielonych noclegów zaobserwowano również w powiecie tomaszowskim – 11,2%, rawskim – 7,5% i piotrkowskim – 5,6%. Biorąc pod uwagę podział na rodzaj turystycznych obiektów noclegowych najwyższej liczby noclegów udzieliły turystom hotele – 1272,2 tys., tj. 59,5% ogółu noclegów udzielonych w województwie. W 2014 roku wskaźnik wykorzystania miejsc noclegowych wzrósł o 1,1 p. proc. w stosunku do 2013 roku i wyniósł 27,9%.

Turyści korzystający z bazy noclegowej turystyki według powiatów w 2014 roku

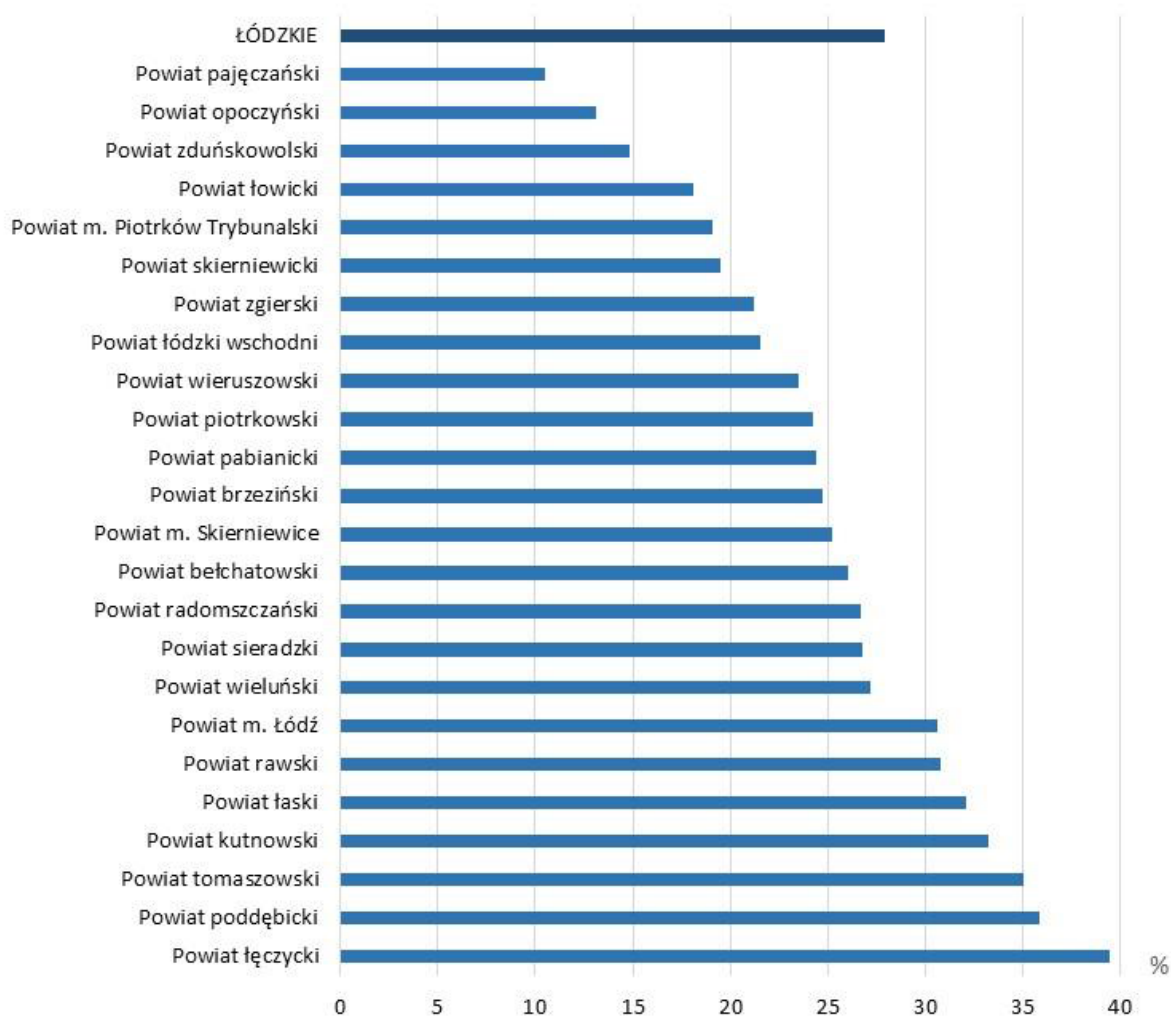
Rys. 2. Źródło: Portal Informacyjny GUS

⁸ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”

STOPIEŃ WYKORZYSTANIA MIEJSC NOCLEGOWYCH W BAZIE NOCLEGOWEJ TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM W 2014 ROKU ⁹

W przekroju terytorialnym najwyższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych odnotowano w powiatach: łęczyckim (39,4%), poddębickim (35,8%) oraz tomaszowskim (35,0%), a najniższy w powiatach: pajęczańskim (10,5%), opoczyńskim (13,1%) i zduńskowolskim (14,8%).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej turystyki w województwie łódzkim w 2014 roku
w ciągu roku

Rys. 3. Źródło: Portal Informacyjny GUS

⁹ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”.

TURYŚCI ZAGRANICZNI KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW W BAZIE NOCLEGOWEJ TURYSTYKI WEDŁUG MIEJSCA STAŁEGO ZAMIESZKANIA W 2014¹⁰

W 2014 roku województwo łódzkie odwiedziło 170,0 tys. turystów zagranicznych, stanowili oni 14,2% ogółu wszystkich turystów przybyłych do województwa. W porównaniu z rokiem 2013, liczba turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów w obiektach noclegowych, zwiększyła się o 21,5 tys., tj. o 14,5%.

Turystom tym udzielono 329,4 tys. noclegów, tj. 15,4% ogółu noclegów udzielonych w województwie łódzkim. Największej liczby noclegów udzieliły turystom zagranicznym hotele (77,8% ogółu noclegów), inne obiekty hotelowe (7,8% ogółu) oraz hostele (4,6% ogółu). Pośród turystów zagranicznych korzystających z turystycznych obiektów noclegowych w województwie łódzkim zdecydowanie dominowali Europejczycy (84,1%), kolejną grupą byli turyści z Ameryki Północnej (8,7%).

Podobnie jak w latach 2012 i 2013, spośród turystów europejskich, województwo łódzkie w 2014 roku najchętniej odwiedzali turyści z Niemiec (21,9 tys., tj. 15,3% turystów europejskich) i Rosji (12,6 tys., tj. 8,8% turystów europejskich). Ponadto licznie reprezentowani byli Ukraińcy (9,6 tys.), Brytyjczycy (9,5 tys.), Włosi (9,0 tys.), Białorusini (8,4 tys.) i Litwini (8,4 tys.).

W 2014 roku Łódź odwiedziło 101,1 tys. turystów zagranicznych, tj. 59,5% wszystkich turystów zagranicznych przybyłych do województwa łódzkiego. Stanowili oni zarazem 20,1% ogółu turystów w Łodzi. W stosunku do roku poprzedniego liczba turystów zagranicznych zwiększyła się w Łodzi o 28,8%. Chętnie odwiedzane przez turystów z zagranicy były także powiaty: piotrkowski (7,6% ogólnej liczby turystów zagranicznych), łódzki wschodni (6,8%) i zgierski (4,1%).

W 2014 roku turystom zagranicznym przebywającym w Łodzi udzielono 193,2 tys. noclegów, co stanowiło 24,0% wszystkich noclegów udzielonych w mieście. Największej liczby noclegów udzieliły w Łodzi turystom zagranicznym hotele (79,2% ogółu noclegów udzielonych turystom zagranicznym w Łodzi) i domy wycieczkowe (3,5% ogółu).

W roku 2014 największy odsetek turystów zagranicznych przybyłych do Łodzi stanowili Europejczycy (77,2 tys., tj. 76,4%), a wśród nich najliczniej reprezentowani byli turyści z Niemiec (13,8 tys., tj. 17,8% wszystkich turystów z Europy). Kolejnymi znaczącymi liczebnie grupami byli turyści z Wielkiej Brytanii (8,3 tys., tj. 10,8% ogółu turystów z Europy), Włoch (6,5 tys., tj. 8,4%), Francji (5,4 tys., tj. 7,0%) oraz Rosji (4,7 tys., tj. 6,1%).

---

¹⁰ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”.

Tab. 7. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w bazie noclegowej turystyki według miejsca stałego zamieszkania w 2014 roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty ogółem	Hotele	Motele	Pensjonaty	Inne obiekty hotelowe ^a	Pozostałe obiekty		
						razem	ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	hostele
Ogółem	169 951	141 619	3 067	119	13 048	12 098	733	5 085
								w tym:
Europa	142 962	117 025	2 935	115	12 552	10 335	587	4 129
								w tym:
Niemcy	21 898	19 664	276	59	927	972	116	385
Rosja	12 603	9 928	280	13	1 361	1 021	35	215
Ukraina	9 608	5 292	413	5	1 521	2 377	80	443
Wielka Brytania	9 538	8 802	8	4	410	314	30	201
Włochy	8 985	8 175	65	3	431	311	36	190
Białoruś	8 371	6 279	270	-	844	978	25	195
Litwa	8 355	6 611	464	-	784	496	39	274
Francja	6 725	6 029	108	-	261	327	5	221
Estonia	6 022	2 842	80	-	2 879	221	16	157
Republika Czeska	5 473	4 499	135	25	460	354	35	154
Rumunia	3 888	3 411	150	-	148	179	7	21
Niderlandy	3 742	3 428	6	-	151	157	14	79
Belgia	3 693	3 337	66	-	175	115	15	76
Hiszpania	3 447	2 849	24	-	168	406	6	321
Łotwa	3 189	2 644	73	-	320	152	28	120
Słowacja	3 180	2 568	112	3	301	196	29	59
Szwecja	3 103	2 755	38	-	106	204	5	160
Austria	2 442	2 100	72	-	167	103	4	16
Węgry	2 350	1 716	46	-	262	326	40	119
Norwegia	2 203	2 026	12	-	122	43	-	28
Ameryka Północna	14 785	14 207	2	-	119	457	80	253
w tym Stany Zjednoczone	14 087	13 621	2	-	92	372	74	216
Azja	8 929	7 926	40	4	291	668	50	293
w tym Izrael	3 047	2 943	4	-	30	70	1	62
Ameryka Południowa i Środkowa	1 423	1 060	37	-	24	302	4	188
Afryka	1 153	890	53	-	42	168	10	63
Oceania	699	511	-	-	20	168	2	159

a Obiekt spełniający zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, któremu nie została nadana kategoria.

Źródło: Portal Informacyjny GUS

Tab. 8. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w bazie noclegowej turystyki według miejsca stałego zamieszkania w latach 2012, 2013, 2014 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2012	2013	2014
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Ogółem	155 397	148 488	169 951
Niemcy	24 040	20 712	21 898
Rosja	15 064	13 961	12 603
Ukraina	9 891	9 760	9 608
Wielka Brytania	8 496	8 471	9 538
Włochy	9 994	8 551	8 985

Źródło: Portal informacyjny GUS

PLACÓWKI GASTRONOMICZNE W BAZIE NOCLEGOWEJ TURYSTYKI w 2014 roku ¹¹

Według stanu na koniec lipca 2014 roku w turystycznych obiektach noclegowych w województwie łódzkim działało 350 placówek gastronomicznych. W porównaniu z rokiem 2013 odnotowano spadek ich liczby o 1,1%. Najliczniejsze były restauracje – 48,9% wszystkich placówek oraz bary (w tym kawiarnie) – 33,1%. Stołówki i punkty gastronomiczne stanowiły odpowiednio 10,3% i 7,7% ogółu.

Tab. 9. Placówki gastronomiczne w bazie noclegowej turystyki w 2014 roku (stan w dniu 31.VII.2014)

RODZAJE OBIEKTÓW	Ogółem	Restauracje	Bary (w tym kawiarnie)	Stołówki	Punkty gastronomiczne
Ogółem	350	171	116	36	27
Hotele	199	117	75	1	6
Motele	12	7	5	-	-
Inne obiekty hotelowe a	76	37	25	5	9
Pozostałe obiekty noclegowe	63	10	11	30	12
w tym:					
Ośrodki wczasowe	11	-	2	6	3
Ośrodki szkoleniowo- -wypoczynkowe	13	4	3	5	1
Zespół ogólnodostępnych domków turystycznych	8	2	1	2	3

Źródło: Portal Informacyjny GUS

RUCH TURYSTYCZNY W WOJEWÓDZTWIE ŁÓDZKIM W 2012 ROKU¹²

Ruch turystyczny w województwie łódzkim w 2012 roku: wyniósł 3 858,7 tys. osób, natomiast wydatki poniesione przez odwiedzających Łódź i region wyniosły blisko 2 mld zł. Mimo, że w roku 2012 w stosunku do 2011 nastąpił spadek wielkości ruchu turystycznego w regionie o ok. 570 tys. osób to wydatki poniesione przez turystów wzrosły o 90 mln zł.

W stosunku do lat poprzednich wzrosła:

- liczba odwiedzających stolicę regionu;
- liczba osób nocujących w rejestrowanej bazie noclegowej (w wartościach bezwzględnych jak i proporcjonalnie do osób korzystających z innej bazy);
- liczba odwiedzających jednodniowych w stosunku do liczby turystów;
- liczba odwiedzających zagranicznych, a ich udział w 2012 roku w ogólnej liczbie wyniósł 7,5% (5,8% w regionie oraz 11,5% w Łodzi);
- liczba wydatków odwiedzających na terenie województwa (wg szacunków wydali blisko 1 mld zł, w tym w Łodzi 446 miliony zł).

¹¹ Źródło: Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 r.”

¹² Źródło: Kaczmarek J., Kowalczyk-Anioł J., Szafrńska E., Tanaś S., Włodarczyk B. „Podsumowanie badań ruchu turystycznego w województwie łódzkim za 2012 rok”;

Zmniejszyły się natomiast następujące wartości:

- średnia długość pobytu turystów polskich, zarówno w Łodzi, jak i w regionie (w mniejszym stopniu dotyczy to turystów zagranicznych);
- udział turystyki wewnątrzregionalnej, co koresponduje z zauważalnym w Polsce „załamaniami” turystyki wewnątrz krajowej.

Cechą ruchu turystycznego w Łodzi i regionie jest bardzo wyraźna sezonowość. Sezon wysoki w Łodzi przypada na kwiecień, czerwiec oraz wrzesień, październik, w regionie maj, październik.

Turyści zagraniczni w większości przybywają do regionu z Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz innych krajów UE.

Odwiedzający Łódź i region to głównie mieszkańcy województwa łódzkiego oraz województw ościennych, co może świadczyć o malejącej konkurencyjności województwa w stosunku do innych regionów Polski. Wśród badanych odwiedzających krajowych widać próby ograniczenia ponoszonych kosztów, skracanie długości pobytu, mniejszy budżet na cały pobyt¹³.

Dużą rolę w statystykach odgrywa stolica województwa - Łódź, która generuje znaczny procent udziału w ruchu turystycznym. W 2012 roku odwiedzających Łódź było 1 167 662 osób, co stanowi 30% odwiedzających całego województwa, kwota jaka została wydatkowana przez odwiedzających stanowi 37,2% wydatkowanej kwoty w województwie.

Tab.10. Liczba uczestników ruchu turystycznego w województwie łódzkim (wraz z Łodzią) w 2011 r. i 2012 r.

Odwiedzający	2011 r.		2012 r.	
	Liczba osób	Udział	Liczba osób	Udział
ogółem	4 435 700		3 858 703	
KRAJOWI w tym:	4 167 800	93,9%	3 569 327	92,5%
jednodniowi	2 412 500	57,9%	1 848 417	51,8%
turyści w tym:	1 755 300	42,1%	1 720 910	48,2%
turyści nocujący w rejestrowanej bazie noclegowej	898 100	51,2%	997 290	58,0%
turyści nocujący w nierejestrowanej bazie noclegowej	857 200	48,8%	723 620	42,0%
ZAGRANICZNI w tym:	267 900	6,1%	289 376	7,5%
jednodniowi	40 100	15,0%	31 829	11,0%
turyści w tym:	227 800	85,0%	257 547	89,0%

¹³ Źródło: Kaczmarek J., Kowalczyk-Anioł J., Szafrńska E., Tanaś S., Włodarczyk B. „Podsumowanie badań ruchu turystycznego w województwie łódzkim za 2012 rok”

turyści nocujący w rejestrowanej bazie noclegowej	123 600	54,3%	159 065	61,8%
turyści nocujący w nierejestrowanej bazie noclegowej	104 200	45,7%	98 482	38,2%

Zródło: opracowanie własne, na podstawie: „Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2011 roku” praca zbiorowa pod red. Włodarczyk B., „Podsumowanie badań ruchu turystycznego w województwie łódzkim za 2012 rok” Kaczmarek J., Kowalczyk-Anioł J., Szafrńska E., Tanaś S., Włodarczyk B.

Tab. 11. Cele przyjazdu do miejsca odwiedzanego na obszarze województwa łódzkiego w latach 2010-11

Cel	Polacy		Cudzoziemcy		Ogółem	
					(%)	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Wypoczynek	55,8	57,4	59,9	53,8	56,1	57,2
Zwiedzanie zabytków	36,8	31,2	32,8	33,8	36,5	31,3
Odwiedziny innych obiektów	10,3	27,4	10,9	21,5	10,3	27,1
Poznanie walorów przyrody	30,1	26,3	13,1	13,8	28,7	25,6
Odwiedziny znajomych	16,1	18,5	24,8	27,7	16,9	19,0
Udział w imprezie kulturalnej	10,8	16,1	10,2	9,2	10,8	15,7
Turystyka aktywna	14,9	15,7	2,9	4,6	13,9	15,1
Odwiedziny krewnych	14,6	13,1	21,9	40,0	15,2	14,5
Cel religijny	14,5	8,2	13,1	6,2	14,4	8,1
Uczestnictwo w wydarzeniach sportowych	5,2	8,2	23,4	4,6	6,7	8,0
Odwiedziny miejsc rodzinnych	6,5	5,9	16,1	27,7	7,3	7,1
Zakupy	6,6	6,2	12,4	6,2	7,1	6,2
Rozrywka (kluby, dyskoteki, puby)	6,0	5,2	2,2	9,2	5,7	5,4
Edukacja	3,3	4,5	5,1	4,6	3,4	4,5
Udział w szkoleniu	5,0	3,7	4,4	4,6	5,0	3,8
Tranzyt	7,2	3,5	5,8	7,7	7,1	3,7
Cel zdrowotny	4,6	3,5	4,4	1,5	4,6	3,4
Udział w konferencji, kongresach, targach	2,1	2,5	0,7	7,7	2,0	2,8
Inne biznesowe	5,9	1,4	4,4	0,0	5,9	1,4

Zródło: opracowanie własne na podstawie: „Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2010 i 2011 roku”

Według badań Instytutu Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego cele przyjazdów turystów do województwa łódzkiego są zróżnicowane. „W stosunku do roku 2010 respondenci częściej zaznaczali odwiedziny znajomych i krewnych (19%), uprawianie turystyki kwalifikowanej (15%), udział w imprezach kulturalnych (16%) i sportowych (8%). Większym

zainteresowaniem cieszyły się odwiedziny ciekawych obiektów, bowiem odnotowano w tym przypadku wzrost z 10% do 27%, co pozwala wnioskować, że nastąpił rozwój turystyki poznawczej w 2011 roku wśród badanych osób. Nieznacznie zmniejszyło się zainteresowanie obiektami religijnymi. Wśród cudzoziemców, w porównaniu do Polaków, przeważały odwiedziny znajomych i krewnych (28 i 40%), odwiedziny miejsc rodzinnych (28%), świadczące o sentymentalnym i rodzinnym charakterze podróży. Porównując cele przyjazdów w grupach turystów i odwiedzających jednodniowych można zauważyć regułę, świadczącą o przewadze celów wypoczynkowych wśród turystów z lekką przewagą innych celów (poznawczych, religijnych, edukacyjnych, handlowych i kulturalnych) wśród odwiedzających jednodniowych.

Turyści w roku 2011 (podobnie jak w 2010 roku) zdecydowanie preferowali przyjazdy wypoczynkowe, poznawcze, odwiedziny znajomych i rodzin oraz turystykę aktywną. Cele przyjazdu mówią nam o odmienności segmentu rynków zagranicznych i polskich. Winny być wskazówką, w jaki sposób organizować ofertę turystyczną dla cudzoziemców i Polaków, która ma szansę być konkurencyjna wobec ofert pozostałych regionów Polski. Województwo łódzkie w opinii badanych cudzoziemców w 2011 roku postrzegane było jako region przyjazdów sentymentalnych łączonych z wypoczynkiem (istotny segment diaspory żydowskiej, gości pochodzenia niemieckiego i czeskiego) oraz turystyki poznawczej w tranzycie. Nieco inaczej rozkładają się proporcje odpowiedzi przy wyborze celu głównego (tab. 5.8). Większość respondentów (29%) wskazała na cel wypoczynkowy i cel kulturalny (udział w imprezach kulturalnych), który był głównym dla 10% ankietowanych. W 2011 roku stracił na znaczeniu cel religijny.

Mniejsze znaczenie motywu poznawczego, jako głównego celu odwiedzin województwa łódzkiego, wskazuje na większą konkurencyjność w tym zakresie innych województw ocenianych jako bardziej atrakcyjne poznawczo. Atrakcyjność poznawcza wymusza dłuższy pobyt na określonym obszarze. W przypadku województwa łódzkiego rozproszenie atrakcji powoduje skrócenie pobytu turysty w miejscu odwiedzanym.

Wśród cudzoziemców dominował udział wypoczynku (21%) i odwiedzin krewnych (28%). Znacznie zmalał udział w imprezach sportowych, z 22% w roku 2010 do 5%. Województwo łódzkie nadal nie jest dla tej grupy głównym celem przyjazdów poznawczych (z wyjątkiem wąskiej grupy zabytków) i turystyki aktywnej. Jednodniowe lub 2–3-dniowe wycieczki po województwie łódzkim są najczęściej elementem dłuższego pobytu w Polsce.

Wśród Polaków zdecydowanie głównymi celami pobytu w miejscu odwiedzanym były: wypoczynkowe (29%), kulturalne (11%) i poznawcze (8%); częściej niż cudzoziemcy wskazywali na turystykę aktywną (4%) i zakupy (3%)¹⁴.

---

¹⁴ Źródło: „Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2011 roku” praca zbiorowa pod red. Włodarczyk B.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW

Tab.12. Natężenie krajowego ruchu turystycznego w województwie łódzkim

Województwo Łódzkie	I-XII 2011		I-XII 2012		I-XII 2013	
	mln	Udział w skali kraju	mln	Udział w skali kraju	mln	Udział w skali kraju
Natężenie krajowego ruchu turystycznego i liczby podróży długookresowych	0,3	3,9%	0,4	3,3%	0,4	3,6%
Natężenie krajowego ruchu turystycznego i liczby podróży krótkookresowych	0,9	5,2%	1	3,7%	1,3	4,8%
Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby krajowych podróży ogółem	1,2	4,0%	1,4	3,3%	1,7	3,6%

Źródło: opracowanie własne, tab. na podstawie badania Ministerstwa Sportu i Turystyki 2013 r, Instytutu Turystyki 2011 i 2012 r.

Według badań wykonanych na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, w 2013 roku liczba wizyt długookresowych w województwie łódzkim wynosiła 0,4 mln w stosunku do 2011 roku zwiększyła się o 0,1 mln. Wizyty krótkookresowe wynosiły 1,3 mln co stanowi wzrost w stosunku do 2012 r. o 0,3 mln. Ogółem udział województwa łódzkiego w krajowym ruchu turystycznym wynosi w 2013 roku 1,7 mln czyli o 0,3 mln więcej w stosunku do 2012 r.

Krajowe wizyty w województwie łódzkim stanowią w 2013 r. 3,6% (1,7 mln) ruchu krajowego czyli udział jest większy w stosunku do roku 2012 o 0,3% natomiast w rankingu województw łódzkie utrzymuje się w latach 2012-13 r. na 12 miejscu¹⁵.

Tab. 13. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby podróży długookresowych (mln)

Województwa	I-XII 2011	I-XII 2012	I-XII 2013
Dolnośląskie	1,0	1,5	1,8
Kujawsko-Pomorskie	0,5	1,1	0,8
Lubelskie	0,4	0,5	0,8
Lubuskie	0,4	0,3	0,4
Łódzkie	0,3	0,4	0,4
Małopolskie	1,4	1,9	3,3
Mazowieckie	1,5	1,6	1,4
Opolskie	0,1	0,1	0,3
Podkarpackie	0,8	1,1	1,6
Podlaskie	0,3	0,2	0,4
Pomorskie	1,6	2,7	3,3
Śląskie	0,8	1,1	1,2
Świętokrzyskie	0,5	0,4	0,6
Warmińsko-Mazurskie	0,8	0,8	1,1
Wielkopolskie	0,5	0,8	0,8
Zachodniopomorskie	2,0	0,7	1,7
Łączna liczba wizyt	12,9	16,2	19,9
Liczba podróży	12,5	14,9	16,6

Uwaga: łączna liczba wizyt w poszczególnych województwach jest większa niż liczba podróży, gdyż część osób podczas jednej podróży odwiedziła więcej niż jedno województwo.

Źródło: Badania Activ Group 2013, badania Instytutu Turystyki 2012 i 2011

¹⁵ Źródło: badania wykonane przez Activ Group na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2013 – temat nr 1.30.06(099) „Aktywność turystyczna Polaków”.

Tab. 14. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby podróży krótkookresowych(mln)

Województwa	I-XII 2011	I-XII 2012	I-XII 2013
Dolnośląskie	1,7	2,2	2,1
Kujawsko-Pomorskie	1,1	1,2	1,3
Lubelskie	1,4	1,2	1,4
Lubuskie	0,4	0,7	0,6
Łódzkie	0,9	1,0	1,3
Małopolskie	1,4	3,3	3,9
Mazowieckie	1,9	3,8	3,3
Opolskie	0,3	0,4	0,4
Podkarpackie	0,6	1,3	1,5
Podlaskie	1,2	0,7	1
Pomorskie	1,2	2,6	2,7
Śląskie	1,7	2,2	2,2
Świętokrzyskie	0,5	0,8	1,1
Warmińsko-Mazurskie	1,0	1,4	1,4
Wielkopolskie	1,1	2,3	1,8
Zachodniopomorskie	0,8	1,5	1,1
Łączna liczba wizyt	17,2	26,6	27,1
Liczba podróży	17,1	25,6	25,85

Uwaga: łączna liczba wizyt w poszczególnych województwach jest większa niż liczba podróży, gdyż część osób podczas jednej podróży odwiedziła więcej niż jedno województwo.

Źródło: Badania Activ Group 2013, badania Instytutu Turystyki 2012 i 2011

Tab. 15. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby krajowych podróży ogółem (mln)

Województwa	I-XII 2011	I-XII 2012	I-XII 2013
Dolnośląskie	2,7	3,7	3,9
Kujawsko-Pomorskie	1,6	2,3	2,1
Lubelskie	1,8	1,7	2,2
Lubuskie	0,8	1,0	1
Łódzkie	1,2	1,4	1,7
Małopolskie	2,8	5,2	7,2
Mazowieckie	3,4	5,4	4,7
Opolskie	0,4	0,5	0,7
Podkarpackie	1,4	2,4	3,1
Podlaskie	1,5	0,9	1,4
Pomorskie	2,8	5,3	6
Śląskie	2,5	3,3	3,4
Świętokrzyskie	1,0	1,2	1,7
Warmińsko-Mazurskie	1,8	2,2	2,5
Wielkopolskie	1,6	3,1	2,6
Zachodniopomorskie	2,8	3,2	2,8
Łączna liczba wizyt	30,1	42,8	47
Liczba podróży	29,6	40,5	42,45

Uwaga: łączna liczba wizyt w poszczególnych województwach jest większa niż liczba podróży, gdyż część osób podczas jednej podróży odwiedziła więcej niż jedno województwo.

Źródło: Badania Activ Group 2013, badania Instytutu Turystyki 2011 i 2012

Atrakcyjność turystyczna miast¹⁶

Biorąc pod uwagę główne miasta Polski, Łódź jest oceniana lepiej niż przeciętnie, jednak różnica dzieląca ją od liderów turystyki typu city-break jest bardzo duża, na co wskazują analizy pomiaru, atrakcyjności turystycznej w pięciostopniowej skali, gdzie 1 - oznaczało ocenę najgorszą, a 5 – najlepszą.

Tab. 16. Atrakcyjność turystyczna wybranych miast w pięciostopniowej skali (próba N=2150)

Mieszkańcy Łodzi N=500		Mieszkańcy regionu N=500		Mieszkańcy Polski N=1000		Turyści N=150	
Kraków	4,7	Kraków	4,7	Kraków	4,8	Kraków	4,6
Wrocław	4,2	Wrocław	4,3	Wrocław	4,4	Gdańsk	4,4
Gdańsk	4,2	Gdańsk	4,2	Gdańsk	4,4	Wrocław	4,2
Warszawa	3,8	Warszawa	3,9	Warszawa	3,9	Warszawa	4,0
Poznań	3,5	Poznań	3,5	Poznań	3,6	Poznań	3,8
Łódź	2,9	Łódź	3,0	Łódź	3,2	Łódź	3,2

Tab.17. Miasta, które zmieniły się na lepsze na przestrzeni ostatnich 5 lat (próba N=2050)

N=2050 Mieszkańcy Łodzi N=500		Mieszkańcy regionu N=500		Mieszkańcy Polski N=1000		Przedsiębiorcy N=50	
Łódź	77,6	Łódź	74,8	Wrocław	79,3	Wrocław	86,0
Wrocław	70,2	Warszawa	74,6	Warszawa	75,8	Łódź	76,0
Warszawa	67,2	Wrocław	72,2	Kraków	71,4	Gdańsk	76,0
Kraków	64,0	Kraków	70,6	Gdańsk	69,7	Warszawa	60,0
Gdańsk	63,2	Gdańsk	61,6	Łódź	57,4	Katowice	54,0
Poznań	50,0	Poznań	53,2	Poznań	56,7	Poznań	52,0
Katowice	33,4	Katowice	40,8	Katowice	54,7	Kraków	44,0
Bydgoszcz	24,8	Bydgoszcz	28,4	Szczecin	39,2	Bydgoszcz	38,0
Lublin	23,0	Szczecin	28,4	Lublin	38,0	Lublin	36,0

Źródło: „Badanie postrzegania marki łódź i efektów wdrażania strategii marki łódź wśród określonej grupy docelowej” wykonane przez „Bióstat” na zlecenie Biura Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Łodzi 2015 r.

Percepcja zmian w Łodzi na przestrzeni ostatnich pięciu lat jest zdecydowanie pozytywna. Na uwagę zasługuje fakt, iż mieszkańcy Łodzi i regionu wysoko ocenili zmiany zachodzące w Łodzi. W obu grupach Łódź uplasowała się na najwyższej pozycji. Wysoką notę Łódź uzyskała również wśród przedsiębiorców. Na podstawie analizy wyników badania fokusowego można powiedzieć, że Łódź podlega ciągłym zmianom i są one dobrze oceniane przez mieszkańców.

¹⁶ Źródło: „Badanie postrzegania marki łódź i efektów wdrażania strategii marki łódź wśród określonej grupy docelowej” wykonane przez „Bióstat” na zlecenie Biura Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Łodzi w 2015 roku.

Analiza SWOT

SILNE STRONY	SZANSE	SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
CZYNNIKI PRZESTRZENNE I INFRASTRUKTURALNE			
położenie w centralnej części kraju w bezpośrednim sąsiedztwie największych aglomeracji miejskich i przemysłowych (Warszawa, aglomeracja Śląska). Na terenie regionu znajduje się geograficzny środek Polski	rozwój tanich linii lotniczych	nadal niewystarczająco dobry stan techniczny dróg gminnych i powiatowych na terenie województwa	zbyt duża „tranzytowość” województwa po realizacji projektów drogowych (odległe zjazdy z autostrad)
	rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej		
przebiegające przez teren województwa ważne szlaki komunikacyjne drogowe (m.in. skrzyżowanie dwóch autostrad A1 i A2) i kolejowe	rosnący popyt na nowoczesne i szybkie przewozy kolejowe	brak szybkich i sprawnych połączeń kolejowych z krajem i Europą	odłożenie w czasie programu budowy kolei dużych prędkości
	poprawa dostępności komunikacyjnej województwa		
	modernizacja infrastruktury kolejowej		
dobrze rozwinięta, gęsta sieć dróg na terenie województwa	wzrost zainteresowania Polską centralną wśród turystów tranzytowych		
bogate walory kulturowe, w tym unikatowe XIX-wieczne dziedzictwo przemysłowe	opracowanie programów rewitalizacji obszarów poprzemysłowych i powojaskowych	niedobór infrastruktury transportowej i małej infrastruktury turystycznej (parkingi, infrastruktura dla osób z niepełnosprawnościami, system informacji turystycznej)	postrzeganie województwa jako regionu zaniedbanego, nieatrakcyjnego turystycznie w skali kraju
	realizacja spektakularnych projektów inwestycyjnych np. Nowe Centrum Łodzi	niedostatek kolejowych połączeń ekspresowych z większymi miastami w Polsce	
	wzrost zainteresowania turystyką kulturową	niewystarczające oznakowanie regionu dotyczące atrakcji turystycznych oraz dojazdu do nich	
	wzrost zainteresowania, zabytkami poprzemysłowymi, zabytkami techniki, ich zagospodarowaniem do celów turystycznych	zły stan techniczny obiektów zabytkowych	
cenne założenia urbanistyczne	wzrost zainteresowania turystyką kulturową, w tym przemysłową	znaczna powierzchnia obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji, zwłaszcza w centrach miast nieuregulowane stosunki własnościowe	
obszar ekologicznie czysty, bez zanieczyszczeń przemysłowych, występowanie na terenie województwa obszarów ochrony NATURA 2000.	możliwość wykorzystania walorów przyrodniczych i ekologicznych do budowy oferty turystycznej		niska świadomość ekologiczna turystów skutkująca nie przestrzeganiem przez nich właściwych zasad za chowania na obszarach cennych przyrodniczo i chronionych prawnie - degradacja środowiska naturalnego
doskonałe warunki, wynikające głównie z walorów przyrodniczych, do uprawiania turystyki aktywnej i specjalistycznej oraz dobrze	rozbudowa infrastruktury turystycznej (noclegowej, sportowej, rekreacyjnej, itp.)	brak bazy noclegowej i gastronomicznej w niektórych miejscowościach i na	

rozwinęta i różnorodna infrastruktura o charakterze sportowym i rekreacyjnym, w tym Centralny Ośrodek Sportu w Spale	wzrost zainteresowania aktywnymi formami turystyki, w tym turystyka weekendowa	obszarach o dużej atrakcyjności oraz zbyt mała liczba miejsc noclegowych w taniej bazie hotelowej (schroniska młodzieżowe, domy wycieczkowe, campingi, pola namiotowe)	
	możliwość budowy atrakcyjnej oferty dla turystyki aktywnej i specjalistycznej.	niewystarczające zagospodarowanie szlaków turystycznych i ścieżek (brak obiektów małej infrastruktury, wypożyczalni sprzętu itp.)	
		nierównomierne rozmieszczenie szlaków turystycznych w regionie.	
		niedostateczne zagospodarowanie turystyczne terenów wokół zbiorników Jeziorsko i Sulejowskiego	
potencjał do rozwoju turystyki zdrowotnej (w oparciu o duży zasób wód termalnych - Uniejów, Poddębice, Skierniewice)	rozbudowa specjalistycznych, wysokiej jakości ośrodków turystycznych (w obszarze spa i wellness, kongresów i konferencji)		
	wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, wzrost zaufania inwestorów		
dobrze rozwinięta baza agroturystyczna oraz potencjał do jej dalszego rozwoju	tworzenie produktów turystycznych opartych o dobrze rozwiniętą agroturystykę		
rozwój bazy noclegowej	podnoszenie standardu usług hotelarskich	brak bazy noclegowej na poziomie 5*	odpływ najzamożniejszych turystów
		niedostosowanie znacznej części obiektów turystycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	ograniczona możliwość budowy ofert turystycznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami
unikatowy w skali światowej zespół skamieniałości morskich i lądowych sprzed 148 mln lat	wzrost zainteresowania geoturystyką		
CZYNNIKI SPOŁECZNE			
liczne istniejące inicjatywy społeczne w zakresie rozwoju turystyki	wzrastająca aktywność społeczeństwa		zwiększona fala migracji i szerzącego się terroryzmu
wzrost inicjatyw organów samorządowych na rzecz rozwoju turystyki	wzrost inwestycji samorządów w infrastrukturę turystyczną	brak współpracy w zakresie realizacji wspólnych projektów	Zbyt mała ilość kompleksowych produktów turystycznych
istniejące rozpoznawalne turystyczne marki w regionie (Boruta, Tum, Łowicz, Spała, Reymont, Uniejów, ul. Piotrkowska, Tuwim).	wykorzystanie marek jako znaczących elementów do tworzenia produktów turystycznych	brak identyfikacji województwa jako regionu turystycznego	
rozwój strefy uzdrowiskowej i konferencyjnej w regionie	rozwój turystyki rodzinnej, zdrowotnej (wzrost popularności ośrodków typu SPA wśród młodych, zamożnych osób), biznesowej i konferencyjnej		brak czasu na turystykę weekendową (praca dodatkowa lub na drugim etacie, nauka)
	zmiana tendencji w turystyce światowej na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą, rosnąca aktywność	brak w świadomości mieszkańców przekonania, że mieszkają w atrakcyjnym regionie turystycznym	stały wzrost wymagań i oczekiwań turystów — w zakresie infrastruktury, kompleksowej oferty, spadających cen

	turystyczna, zainteresowanie turystyką aktywną, wzmożony popyt na wyjazdy weekendowe, rosnące zapotrzebowanie na zdrową, ekologiczną żywność		
		słaba znajomość języków obcych wśród mieszkańców województwa	odpływ turystów zagranicznych
znaczący potencjał sektora kultury w Łodzi i regionie	budowanie ofert turystycznych opartych na wydarzeniach kulturalnych	niewielkie zainteresowanie mieszkańców regionu regionalną ofertą kulturalną	
CZYNNIKI GOSPODARCZE			
coraz więcej absolwentów w zawodach obsługi ruchu turystycznego	profesjonalizacja kadry w sektorze turystyki i obsługi ruchu turystycznego	niewystarczające środki przeznaczane na rozwój turystyki w regionie	stały odpływ kadr wykwalifikowanych w zawodach obsługi ruchu turystycznego za granicę i do Warszawy
liczne inwestycje prywatne w turystykę	członkostwo Polski w Unii Europejskiej i związana z tym możliwość wykorzystania programów i funduszy strukturalnych dla rozwoju turystyki oraz ułatwienia formalnoprawne podczas przekraczania granic		zmniejszone środki z programów UE przeznaczone na inwestycje i promocję turystyki w latach 2014-20
	rosnący popyt na kompleksowe pakiety usług turystycznych	niewystarczająca liczba kompleksowych pakietów usług turystycznych	
	bogacenie się społeczeństwa europejskiego przejawiające się m.in. zwiększaniem części dochodu przeznaczanego na cele turystyczne		ciągle zbyt niskie dochody Polaków i brak czasu wolnego – niska siła nabywcza
			dynamiczny rozwój turystyczny regionów sąsiednich
			silna konkurencja ze strony bardziej znanych w Polsce obszarów turystyki, w tym obszarów oferujących podobne produkty turystyczne, oraz zagranicznej turystyki wyjazdowej
			stereotyp o nieatrakcyjności turystycznej woj. łódzkiego
znaczące zasoby wód geotermalnych	rosnący popyt w sektorze usług uzdrowiskowych i turystyki specjalistycznej z wykorzystaniem wód geotermalnych	zbyt niski stopień wykorzystania alternatywnych źródeł energii	zbyt małe zainteresowanie inwestorów finansowaniem inwestycji wykorzystujących zasoby wód geotermalnych
CZYNNIKI ORGANIZACYJNE			
duża ilość ciekawych wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadregionalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym, folklor, tradycje ludowe, kuchnia regionalna	działalność Polskiej Organizacji Turystycznej i poprawa wizerunku turystyki w Polsce na rynkach światowych		
rosnąca liczba realizowanych projektów turystycznych	wzrost rangi turystyki w programach rządowych, m.in. Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku	niewystarczająca współpraca i koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi powiatami i gminami (w dziedzinach,	brak spójnego, trwałego systemu wspomagania przedsięwzięć publiczno-prywatnych w sektorze turystyki

	rozwój współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej	takich jak: promocja, informacja turystyczna, oznakowanie atrakcji)	
pojawiające się projekty o znamionach produktów turystycznych, w tym nagrodzone przez Polską Organizację Turystyczną	realizacja międzynarodowych projektów kulturalnych i sportowych	mała ilość regionalnych kompleksowych produktów turystycznych i oferty turystycznej w formie pakietów	brak koordynacji w planowaniu i realizacji zadań z zakresu turystyki na poziomie krajowym i regionalnym
		brak oferty turystycznej w formie pakietów sprzedawanych zarówno na miejscu, jak i poza granicami obszaru	
		niedostateczna współpraca branży turystycznej z władzami samorządowymi	
	wdrożenie Wojewódzkiego Systemu Informacji Turystycznej – ujednoczenie systemu informacji w województwie, możliwość bardziej skutecznego promowania turystycznego regionu, liczne publikacje oraz szeroka dystrybucja materiałów promocyjnych oraz standaryzacja oferty punktów „it”	brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej (brak jednolitego systemu informacji turystycznej, brak wojewódzkiego kalendarza imprez, itp)	
		brak monitoringu rynku turystycznego w województwie	brak możliwości przewidzenia trendów w sektorze turystyki i dostosowania do nich oferty

4. Potencjał turystyczny województwa łódzkiego

Województwo łódzkie położone jest w centrum Polski i zajmuje powierzchnię 18 219 km², zamieszkuje go ponad 2,5 mln osób (stan na 31 XII 2014 r.) co stawia je na 6 miejscu wśród najliczniejszych regionów Polski, a liczba mieszkańców na 1 km² to 144 osoby¹⁷.

W skład województwa wchodzi 24 powiaty (3 grodzkie i 21 ziemskich) obejmujące łącznie 177 gmin (18 miejskich, 24 miejsko-gminnych i 135 wiejskich). Obszar województwa łódzkiego leży na pograniczu regionów historycznie ukształtowanych: Mazowsza, Małopolski i Wielkopolski. Teren ten stanowi również obszar przejściowy w sferze geograficznej, geologicznej, klimatycznej i przyrodniczej. Stolicą regionu jest Łódź, trzecie pod względem liczby mieszkańców miasto w Polsce.

Potencjał endogeniczny województwa łódzkiego charakteryzuje się dużą różnorodnością wynikającą z położenia geograficznego i wpływów różnych kultur Europy zachodniej i wschodniej. **Wielokulturowość** to cecha charakterystyczna dla regionu, której odzwierciedleniem są walory antropogeniczne, w szczególności umiejscowione w miastach historycznych takich jak: Piotrków Trybunalski, Sieradz, Skierniewice, Łęczyca, Rawa Mazowiecka, Wieluń, Łódź oraz inne miejscowości, które charakteryzują się **bogactwem kulturowym**. O potencjale kulturowym ziem województwa łódzkiego decyduje to, że od wieków tereny te wspólnie z Polakami zamieszkiwali przedstawiciele różnych narodowości. Przedstawiciele narodu niemieckiego, żydowskiego, rosyjskiego, czeskiego wznosili na ziemi łódzkiej świątynie, pałace, zespoły fabryczne, nekropolie. Ich ślady widoczne są również w tradycji - regionalnej kuchni, obrzędach. Te pozostałości zróżnicowania etnicznego na ziemi województwa łódzkiego szczególnie wyraźnie widoczne są w dużych miastach – ośrodkach regionu łódzkiego: Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Łowiczu, Łęczycy, Uniejowie, Skierniewicach, Rawie Mazowieckiej, Tomaszowie Mazowieckim, Kutnie. O wielonarodowości świadczą m.in. nekropolie w: Łowiczu, Bolimowie, Skierniewicach, Rawie Mazowieckiej, Białej Rawskiej, Piotrkowie Trybunalskim, Łasku, Łodzi, Zduńskiej Woli, Zgierzu. W krajobrazie miast znaleźć można jeszcze pozostałości dawnych synagog w: Piotrkowie, Inowłodzu (jednak nie pełniących już swoich dawnych funkcji). Pozostały również, przede wszystkim w Łodzi, pałace, wille fabrykanckie oraz zespoły fabryczno – rezydencjonalne. Szczególnym wyróżnikiem regionu są ślady XIX – wiecznej historii rozwoju okręgu przemysłowego ze stolicą w Łodzi – miasta, które wyrosło z tradycji rzemiosła i produkcji przemysłu włókienniczego i stało się w naturalny sposób centrum kulturalnym województwa. Jest jednak jednym z młodszych miast (choć jak wiadomo jego korzenie sięgają XIV w.) a występujące w mieście obiekty zabytkowe, muzea prezentują przede wszystkim barwną historię i pejzaż architektoniczny związany z wiekiem XIX i XX. Tym, co również współcześnie definiuje Łódź jest Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera, jej potencjał, dorobek, a także

---

¹⁷ Źródło: Portal Informacyjny GUS.

Łódzki Szlak Filmowy. Wśród instytucji kultury w Łodzi warto wymienić także liczne teatry m.in. Teatr Muzyczny w Łodzi, Teatr Wielki w Łodzi, Teatr Powszechny w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa i Skansen Łódzkiej Architektury Drewnianej, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Muzeum Bajki Semafor, Muzeum Kinematografii.

Historia regionu i centralnej Polski zachowana jest w postaci licznych pamiątek antropogenicznych - budowli zabytkowych do których należą m.in.: archikolegiata NMP i św. Aleksego w Tumie, klasztor Dominikanów w Gidlach, Opactwo Cystersów Sulejów Podklasztorze; kościół św. Urszuli w Strońsku i św. Idziego w Inowłodzu; zamki w Piotrkowie Trybunalskim, Uniejowie, Oporowie oraz ruiny zamków w Łęczycy, Rawie Mazowieckiej, Inowłodzu, Bolesławcu; pałace w Nieborowie, Walewicach, Wolborzu oraz dworki w Tubądzinie, Ożarowie i wiele przykładów sakralnej architektury drewnianej. Bogactwo kulturowe stanowi duży potencjał rozwojowy obszarów, na których jest zlokalizowane. Obecne Łódzkie powstało z połączenia wielu bardzo zróżnicowanych regionów etnograficznych. Do dziś żywe są w nich dawne tradycje i obyczaje. Zagłębie folkloru to Łowicz i okolice z bajecznie kolorowymi strojami i wycinankami oraz wyrobami lokalnych artystów ludowych, jak również okolice Sieradza i Opoczna. W Spycimierzu koło Uniejowa co roku podczas święta Bożego Ciała układany jest znany w całej Polsce dywan z kwiatów. W Lipcach Reymontowskich turyści mogą uczestniczyć w tradycyjnym wiejskim weselu z XIX wieku, opisanym przez Władysława Reymonta w powieści „Chłopi”. Wyrazem szacunku dla bogatej historii lasów spalskich, które od niepamiętnych czasów były ulubionym terenem łowieckim władców Polski, jest „Hubertus Spalski” – dwudniowa impreza łowiecko-jeździecka. W Spale odbywają się także ogólnopolskie dożynki z udziałem Prezydenta RP, kultywujące tradycje wsi polskiej i będące wyrazem podziękowania dla rolników za ich pracę. W wojewódzkie wyróżnić można folklor następujących podregionów kulturowych: łowickiego, rawskiego, opoczyńskiego, piotrkowskiego, siemkowskiego, sieradzkiego i łęczyckiego. Kultywowany jest on poprzez m.in. zachowanie i ochronę układów zabudowy wiejskiej (Oporów, Walewice, Osjaków), promocję i tworzenie skansenów (Maurzyce, Łowicz, Lipce Reymontowskie, Nagawki, Kwiatkówki), rozwój działalności artystycznej (ludowe zespoły pieśni i tańca) i twórczość ludową (rękodzielnictwo, tkactwo, hafciarstwo). Folklor i zwyczaje ludowe można podziwiać w m.in. w Muzeum Okręgowym w Sieradzu, Muzeum Ludowym Rodziny Brzozowskich w Sromowie koło Łowicza, Skansenie w Maurzycach, Muzeum Regionalnym w Opocznie oraz Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej.

Obok bogactwa kulturowego w regionie łódzkim ciągle żywe są **tradycje kulinarne regionu**, których kultywowanie rozwija się zwłaszcza na obszarach wiejskich. Województwo łódzkie jest mieszanką wielu kultur, dlatego każdy powiat czy region ma swoje własne specjały. Będąc w Przedborzu warto spróbować tradycyjnego kugla, zaś w Łęczycy chleba wypiekanego charakterystycznymi dla tamtejszej wsi sposobami. Typowymi dla regionu daniami wpisanymi na listę produktów tradycyjnych są np.: zalewajka z zasmażką, zupa chrzanowa, kapusta z grochem czy łowickie powidła śliwkowe. Zalewajka składająca się z najbardziej dostępnych

i powszechnych składników, takich jak ziemniaki, cebula i zakwas stanowiła w XIX w. najpowszechniejszy posiłek ludności w Łodzi i okolicach. Łowickie powidła charakteryzują się widocznymi fragmentami skórek śliwkowych w gęstej masie, a tradycja ich wytwarzania, chociaż ma dopiero 100 lat, jest wyjątkowa w skali kraju. Przepisy na dania tradycyjne pozostają niezmiennie od lat. Oprócz smacznego jedzenia można także spróbować wielu oryginalnych napitków. W celu skosztowania na przykład owocowych nalewek oraz ratafii malinowej należy udać się do Nagawek. Ci, którzy wolą coś bezalkoholowego mogą spróbować kwasu chlebowego lub buraczanego w Cielądzu. Przemierzając region warto zatrzymać się w jednej z karczm lub gospodarstw agroturystycznych, które serwują regionalne potrawy.

Regionalną kuchnię można także poznać, uczestnicząc w wielu imprezach i świętach regionalnych takich jak Mixer Regionalny w Łodzi, Święto Zalewajki w Radomsku, Święto Truskawki w Buczku czy Święto Cebuli w Grabowie. Imprezy te odbywają się głównie latem, jednak jesienią w wielu miejscowościach, takich jak Andrespol, Brzustów, Wolbórz czy Tuszyn odbywają się Dni Pieczonego Ziemniaka. Imprezy te oprócz możliwości spróbowania smacznych regionalnych potraw i napitków oferują także koncerty, zabawy, konkursy dla najmłodszych i wiele innych atrakcji.

Duży potencjał regionu stanowi jego przemysłowa XIX wieczna historia. Fabryki i pałace Łódzkiego można podziwiać m.in. w Łodzi, Pabianicach, Zgierzu czy Krośniewicach. Perłą architektury przemysłowej jest sama Łódź, której rozwój przypadł na drugą połowę XIX w., kiedy stała się największym ośrodkiem przemysłu włókienniczego i tekstylnego. Z tego okresu pozostały w mieście liczne fabryki, pałace i wille. Najokazalszy jest kompleks przemysłowy Izraela K. Poznańskiego z 1872-92. Obok dawnej manufaktury powstał pałac - największa rezydencja fabrykancka w Europie, dziś siedziba Muzeum Miasta Łodzi. Hale fabryczne po rewitalizacji przekształciły się w centrum handlowo-rozrywkowe Manufaktura (Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej w 2010 roku). Na południowy wschód od centrum Łodzi znajduje się rozległa dzielnica fabryczno-mieszkalna, stworzona od podstaw przez rody fabrykanckie Geyerów, Grohmanów i Scheiblerów. Szczególnie cenne jest osiedle domów robotniczych „Księży Młyn”, zachowane w niemal niezmienionym kształcie, ale poddawane stopniowej rewitalizacji. Dawna fabryka Scheiblera to dziś eksperyment architektoniczny: stare hale przebudowuje się na luksusowe apartamenty mieszkalne (lofty) z zachowaniem pierwotnego wyglądu budynków. Po epoce fabrykantów pozostały piękne parki, najdłuższa w Europie linia tramwajowa, największy na kontynencie cmentarz żydowski czy największy las miejski. Imponującym przykładem rewitalizacji dziedzictwa przemysłowego w regionie jest również przekształcenie dawnych zakładów przemysłu wełnianego Pawelana w Pabianicach w czterogwiazdkowy hotel „Fabryka Wełny”. Znamiennym jest też fakt nadawania nowym obiektom nazw nawiązujących do ich świetlanej przeszłości.

Wyróżniające się w województwie łódzkim obszary to również miejsca objęte systemem ochrony przyrody. Region na tle kraju ma stosunkowo mało obszarów o szczególnie wysokich

walorach przyrodniczych, a część z nich nadal wymaga objęcia ochroną prawną. W 2014 roku województwo plasowało się na 15 pozycji w Polsce pod względem udziału powierzchni obszarów chronionych. Lesistość województwa jest najniższa w kraju (21,31%) i zróżnicowana wewnątrzregionalnie od najmniej zalesionej części północnej - do najbardziej zalesionej części południowo-wschodniej¹⁸.

Na terenie województwa znajdują się wszystkie formy ochrony prawnej przyrody: ośrodek Kampinoskiego Parku Narodowego – Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach, 7 parków krajobrazowych, 87 rezerwatów, 17 obszarów chronionego krajobrazu, 5 obszarów NATURA 2000 Specjalnej Ochrony Ptaków i 36 obszarów NATURA 2000 przyjętych decyzją Komisji Europejskiej, 36 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 4 stanowiska dokumentacyjne, 834 użytków ekologicznych¹⁹.

Dużym **potencjałem przyrodniczym regionu** są parki krajobrazowe: Załęczański, Międzyrzecza Warty i Widawki, Przedborski, Spalski, Sulejowski, Bolimowski i Wzniesień Łódzkich. Stanowią one przyrodniczą, ekologiczną, kulturową i krajobrazową wartość regionu, która wpływa na jego atrakcyjność i stanowi podstawę dla rozwoju turystyki aktywnej. Walory przyrodnicze stanowią duży, ale wciąż nie do końca wykorzystany potencjał.

Wśród bogactw przyrodniczych na terenie województwa łódzkiego znajdują się atrakcje geologiczne, których potencjał sprzyja rozwojowi geoturystyki, uprawianej przez osoby zafascynowane historią Ziemi, ukształtowaniem krajobrazu, pięknem minerałów, skał i skamieniałości. Bogactwo dziedzictwa przyrodniczego zaznacza się szczególnie na południu regionu, na pograniczu pas wyżyn i nizin, gdzie występują jaskinie, wywierzyska, ostańce mezozoiczne, w których znajdują się obiekty paleontologiczne (skamieniałości). Najwięcej atrakcji geologicznych kryje krajobraz Wyżyny Przedborskiej i Wzgórz Opoczyńskich oraz Jury Wieluńskiej. W regionie znajduje się 48 geostanowisk, 46 użytków ekologicznych związanych ze zjawiskami przyrody nieożywionej, wśród pomników przyrody 13 stanowią obiekty geoturystyczne. Łącznie w województwie łódzkim znajduje się 216 obiektów geoturystycznych²⁰.

Od września 2001 roku rozpoczęto na terenie regionu eksploatację odkrytych w Uniejowie wód termalnych. Uniejowska solanka ma właściwości lecznicze, kojące, relaksujące i odprężające. W oparciu o te źródła wybudowano w Uniejowie kompleks termalno-basenowy oferujący gorące kąpiele w leczniczych solankach termalnych (33°), powstała baza noclegowa w tym sanatorium, hotele z ofertą SPA. Również, w oddalonych o 15 kilometrów od Uniejowa, Poddębicach w 2010 roku rozpoczęto eksploatację wód termalnych wykorzystywanych m.in. w nowopowstałych basenach. Budowa ośrodków typu wellness na bazie wód geotermalnych daje szansę na rozwój turystyki **zdrowotnej**, która oferuje szereg profesjonalnych zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych.

---

¹⁸ Źródło: GUS, 2014 r.

¹⁹ Źródło: Rejestr form ochrony przyrody prowadzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 4.08.2015 r.

²⁰ Źródło: Tamże

Województwo łódzkie to doskonały obszar do rozwoju **turystyki aktywnej**. Przez województwo przepływają rzeki zachęcające do turystyki wodnej, największe z nich to: Warta, Bzura, Pilica i Rawka, a ich bieg powiązany jest z malowniczymi krajobrazami, obfitującymi w zabytki, parki krajobrazowe i rezerваты przyrody. Warta i Pilica powiązane są ściśle z atrakcjami zbiorników wodnych: Jeziorska i Zalewu Sulejowskiego z 9 portami jachtowymi. Statystycznie najczęściej wybieraną formą aktywnego wypoczynku to turystyka rowerowa, w wyniku czego w województwie łódzkim funkcjonuje ponad sto szlaków rowerowych, w tym dwie magistrale europejskie: Wschód-Zachód i Północ-Południe. Wszystkie są bezpieczne i dobrze oznakowane. Trasy szlaków rowerowych prowadzą przez najpiękniejsze i najciekawsze zakątki regionu. W województwie powstał również najdłuższy szlak konny w Europie (ponad 2 tys. km), a na jego trasie zlokalizowanych jest około dwustu ośrodków jeździeckich, stajni i stadnin. Podróżując konno po szlaku, można zwiedzić ponad tysiąc atrakcji regionu, od zabytków architektury i techniki po okolice o najciekawszych walorach przyrodniczych. Na trasie znajdują się miejsca postojowe i punkty informacji turystycznej, a biegnie ona przez siedem parków krajobrazowych, wśród dworów i dworków, drewnianych kościołów, urokliwych łąk i lasów.

Według bazy Biura Planowania Przestrzennego na terenie województwa łódzkiego znajdują się 52 szlaki piesze (główne i łącznikowe), 144 szlaki rowerowe (główne i łącznikowe), 7 szlaków wodnych, Łódzki Szlak Konny oraz 15 innych szlaków konnych,¹ szlak kolei wąskotorowej Rogów-Biała Rawska (oraz 1 szlak kolei projektowany w Krośniewicach). Na terenie regionu wytyczone są również szlaki samochodowe: Bursztynowy, Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, Cysterski, Romański, Zamków, Książąt Mazowieckich, na ten moment oznakowany w terenie jest jeden ponadregionalny szlak samochodowy: Frontu Wschodniego 1914-18²¹.

Na atrakcyjność turystyczną regionu mają także wpływ produkty turystyczne z certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej. Instytucja ta od 2003 roku wyróżnia nowe produkty turystyczne certyfikatami, które są znakiem jakości, rozumianej jako ciekawe, unikalne miejsce lub wydarzenie. Certyfikowane produkty wskazują i wyznaczają wysokie standardy kompleksowych usług turystycznych w Polsce. Certyfikat „Najlepszego Produktu Turystycznego” Polskiej Organizacji Turystycznej to nagroda dla wyjątkowych atrakcji turystycznych w Polsce. W regionie łódzkim w latach 2004 - 2015 certyfikat otrzymało 12 produktów turystycznych:

1. Festiwal Dialogu Czterech Kultur (Certyfikat 2004)
2. Skansen Rzeki Pilicy (Certyfikat 2005)
3. Ulica Piotrkowska (Certyfikat 2005)
4. Trasa Turystyczna „Bunkier w Konewce” (Certyfikat 2006)
5. Manufaktura Łódzka (Certyfikat 2006 i Złoty Certyfikat 2010)

---

²¹ Źródło: baza Biura Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, 2015 r.

6. Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła Ludowego (Certyfikat 2007)
7. Wędrówny Festiwal Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski” (Certyfikat 2007)
8. Explorers Festival – światowe indywidualności (Certyfikat 2008)
9. Park Rozrywki Kołacinek (Wyróżnienie 2009)
10. Uniejów – Pierwsze w Polsce Uzdrowisko Termalne (Certyfikat 2012) i Kompleks Termalno-Basenowy „Termy Uniejów” (Wyróżnienie 2011)
11. Festiwal Kinetycznej Sztuki Światła LIGHT.MOVE.FESTIVAL (Certyfikat 2015)
12. Ekspozycja PGE Giganty Mocy Miejskie Centrum Kultury w Bełchatowie (Certyfikat 2015)

Centralne położenie województwa, dostępność komunikacyjna oraz potencjał przyrodniczy i kulturowy sprzyja rozwojowi **turystyki biznesowej i konferencyjnej**. Istniejąca infrastruktura turystyczna w regionie łódzkim skupia się głównie wokół atrakcji turystycznych, przyrodniczych i antropogenicznych. Baza noclegowa w Łodzi i regionie obejmuje obiekty świadczące usługi o dosyć wysokim standardzie. Posiadają one sale konferencyjne i zaplecze rekreacyjne oraz ofertę SPA & Wellness. Obiekty te wykorzystywane są dla rozwoju turystyki biznesowej, konferencyjnej i kongresowej, a coraz częściej zdrowotnej. Liczba hoteli z roku na rok zwiększa się, w szczególności przybywają hotele cztero (w Łodzi, Uniejowie, Pabianicach, Spale, Rawie Mazowieckiej) i trzygwiazdkowe (najwięcej w Łodzi -15, Piotrkowie Trybunalskim - 5, Bełchatowie – 3 i Zgierzu - 3). Dominującym ośrodkiem turystyki biznesowej i konferencyjnej jest Łódź z wielofunkcyjnym centrum konferencyjno-wystawienniczym usytuowanym w centrum miasta (Hala Expo), które oferuje szerokie możliwości organizowania takich imprez jak targi, wystawy, kongresy i konferencje, Atlas Areną, która jest jednym z największych tego typu obiektów w Polsce i oferuje kompleksową obsługę zarówno dla organizatorów imprez sportowych, jak i estradowych oraz Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego z 8 salami konferencyjnymi o różnych wielkościach. Duże znaczenie dla turystyki konferencyjnej mają również inne miejscowości tj. Dobieszków (gm. Stryków), Bronisławów (gm. Wolbórz), Łowicz, Ossa (gm. Biała Rawska), w której hotel posiada 30 sal konferencyjnych i salę audytorium dla 1600 osób, Piorunów (gm. Wodzierady) i stylowe sale konferencyjne Pałacu, Polichno (gm. Wolbórz), Spała (gm. Inowłódz) z zapleczem Centralnego Ośrodka Sportu dla ok. 1200 uczestników, oraz Słok (gm. Bełchatów) z Hotelem Wodnik. Niestety nadal brakuje w naszym regionie hotelu pięciogwiazdkowego. Oprócz łódzkiego, żadnym hotelem pięciogwiazdkowym nie mogą pochwalić się dwa województwa: lubuskie i podlaskie²².

Najbardziej dynamicznie rozwijającym się sektorem bazy noclegowej są **gospodarstwa agroturystyczne** (szczególna dynamika wzrostu obserwowana była w latach 2006 – 2008). Obecnie na terenie województwa łódzkiego znajduje się ok. 314 gospodarstw agroturystycznych, które oferują coraz szerszy wachlarz usług, od uczestnictwa w pracach

---

²² Źródło: Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce, MSiT

gospodarskich, jazdę konną, wędkarstwo, grillowanie, wycieczki rowerowe i piesze, grzybobranie. W wielu gospodarstwach można zapoznać się z tradycyjnym rzemiosłem oraz regionalną tradycją i obrzędami. Według bazy Biura Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego najwięcej obiektów agroturystycznych w regionie łódzkim znajduje się w powiecie opoczyńskim (44), w powiecie poddębickim (32 - głównie wzdłuż rzeki Warty) oraz zgierskim (28 - głównie na terenach leśnych), natomiast najmniej posiada ich: powiat kutnowski (3), rawski, łęczycki i zduńskowolski (po 4)²³.

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 podstawę budowania mocnej, konkurencyjnej pozycji regionu stanowi pięć specyficznych obszarów funkcjonalnych województwa łódzkiego: Łódzki Obszar Metropolitalny, Zagłębie Górniczo-Energetyczne Bełchatów-Szczerców-Złoczew, Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki, Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa oraz Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury. Wszystkie z wymienionych obszarów posiadają na swoim terenie potencjał kulturowy, przyrodniczy i przestrzenny istotny dla rozwoju gospodarki turystycznej.

Łódzki Obszar Metropolitalny to przestrzeń, w której dominującą rolę odgrywa Łódź z wielokulturowymi tradycjami oraz historią XIX-wiecznego przemysłu włókienniczego, którego pozostałością jest m. in. układ przestrzenny miasta i unikatowe zespoły fabryczno-rezydencjonalne. Zwiększenie atrakcyjności Łodzi pod względem turystycznym wymaga jednak dalszej kompleksowej rewitalizacji, która pozwoli na wykorzystanie historycznego dziedzictwa miasta i jednocześnie przyczyni się do umocnienia jej wizerunku jako nowoczesnego miasta kultury, nauki, sztuki oraz innowacyjnej gospodarki.

Największe, poza Łodzią, miasta ŁOM to Pabianice i Zgierz. Miasta te posiadają również potencjał kulturotwórczy związany z XIX-wiecznymi układami funkcjonalno – przestrzennymi oraz zabudową przemysłowo – mieszkaniową. Duże walory przyrodniczo – krajobrazowe i kulturowe posiada strefa terenów otwartych ŁOM. Stanowią one potencjał dla rozwoju funkcji turystyczno – rekreacyjnych o ponadregionalnym znaczeniu. Do najcenniejszych terenów zalicza się Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, miasta – ogrody (Tuszyn Las, Sokolniki Las, Grotniki Las, Kolumna, Wiskitno, Wiśniowa Góra), miejscowości mieszkaniowo-lotniskowe (m.in. Rochna z Zalewem Rochna-Lisowice, stanowiącym zaplecze turystyczne dla Łodzi, Tworzyjanki) oraz miejscowości o bogatych zasobach dziedzictwa kulturowego. Przez obszar ŁOM przebiegają liczne szlaki turystyczne piesze, rowerowe oraz samochodowe. Występujące w rejonie Rogóżna (gm. Zgierz) zasoby wód geotermalnych i wyjątkowe walory klimatyczne pozwalają na rozwój funkcji uzdrowiskowo-rekreacyjnych.

---

²³ Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Zagłębie Górniczo- Energetyczne Bełchatów - Szczerców - Złoczew to rejon z dominującą gospodarką surowcową opartą na bogatych zasobach węgla brunatnego i produkcji energii elektrycznej oraz termicznej. Ze względu na postępującą degradację powierzchni ziemi, gleb i wód obszar ten objęty jest procesami rekultywacji. Głównym jej celem jest przywracanie terenów leśnych na obszarach zdegradowanych działalnością górniczą. W wyniku kompleksowej rekultywacji terenów poeksploatacyjnych, na skraju odkrywki bełchatowskiej powstało największe w Polsce zwałowisko usypywane w latach 1977-1993 - Góra Kamieńska. Na jej stoku znajduje się Ośrodek Sportu i Rekreacji Góra Kamieńsk mająca znaczenie w zakresie rozwoju i upowszechniania aktywnych form wypoczynku i rozwoju turystyki aktywnej. Działają tu: wyciąg krzeselkowy, tor saneczkowy, sztucznie naśnieżany stok, trzy trasy rowerowe o łącznej długości 42 km i park rozrywki przy stoku. Powstawanie węgla brunatnego, proces jego wydobywania i przetwarzania na energię elektryczną ukazuje ekspozycja PGE GIGANTY MOCY Miejskiego Centrum Kultury w Bełchatowie. Zwiedzający eksperymentują, doświadczają i samodzielnie wytwarzają prąd, a spacerując po dnie morza odkrywają prehistoryczne skarby. Projekt Gigantów Mocy uzyskał w 2015 roku Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej i jest na liście certyfikowanych produktów turystycznych.

Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki to obszar, na którym rozwija się przemysł materiałów budowlanych, w oparciu o miejscowe zasoby surowców skalnych m. in.: złoża piasków szklarskich i formierskich (największe w Polsce), złoża piasków filtracyjnych i specjalistycznych, kaolin oraz złoża piasków kwarcowych. Na terenie gmin Tomaszów Mazowiecki i Sławno funkcjonują największe w Polsce kopalnie piasków kwarcowych, natomiast w miejscowości Stok w gminie Mniszków zlokalizowana jest kopalnia i zakład przetwórstwa wapienia. Bogactwo i różnorodność skał jurajskich jakie kryje krajobraz tego obszaru stanowi atrakcję również dla turystów i geologów, którzy badają tu iłowce, piaskowce, mułowce, łupki ilaste, iły i syderyty. W tych jurajskich skałach osadowych znaleziono i opisano tropy dinozaurów. Miłośnicy geoturystyki na tym terenie znajdą dla siebie wiele atrakcji takich jak kamieniołomy oraz ślady użycia piaskowca jako materiału budulcowego (młyńskie żarna, nagrobki, żydowskie macewy, zamek w Drzewicy z XVI w.). Ponadto obszar ten atrakcyjny jest pod względem kulturowym z zabytkowymi budowlami m.in. w Drzewicy (ruiny zamku gotycko-renesansowego z XVI w.), Opocznie (zamek królewski z XIV w. odbudowany w XIX w.). Funkcja rekreacyjna tego terenu oparta jest o rzeki, które na tym obszarze dają możliwość uprawiania turystyki wodnej (Pilica, Drzewiczka, Czarna). Tomaszów Mazowiecki z bazą rekreacyjną w postaci Ośrodka Wypoczynkowego „Przystań” nad Pilicą stanowi atrakcyjne miejsce wypadowe dla turysty aktywnego.

Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa - na terenie województwa znaczącą rolę w gospodarce obszaru odgrywa rolnictwo. Obszar charakteryzuje wysoka kultura rolna i rozwinięte towarowe rolnictwo, co pozwala na osiąganie wysokich wyników produkcyjnych w skali kraju. Silnym wsparciem dla rozwoju wysokotowarowego rolnictwa jest zaplecze naukowo-badawcze, głównie Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach oraz rolnicze zakłady doświadczalne z zakresu sadownictwa, kwiaciarstwa, szkółkarstwa, leśnictwa, gleboznawstwa oraz zootechniki. W Skierniewicach zlokalizowana jest także Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa oraz Wyższa Szkoła Ekonomiczno- Humanistyczna im. prof. S. Pieniążka prowadząca kierunek ogrodnictwo. Barierymi w produkcji rolnej są m.in.: wysokie rozproszenie działek rolnych, deficyt wody, zjawisko stepowienia będące następstwem tych elementów, jak również nasilające się ekstremalne zjawiska pogodowe. Niemniej jednak na obszarze tym zauważalna jest specjalizacja sadownicza w gminach powiatów: skierniewickiego i rawskiego, produkcja warzyw w gminach powiatów: kutnowskiego, łęczyckiego i sieradzkiego, specjalistyczna uprawa ziemniaków w powiecie sieradzkim oraz hodowla bydła i trzody chlewnej w wielu gminach obszaru. Następuje też dynamiczny rozwój przemysłu owocowo-warzywnego, mięsnego, mleczarskiego i zbożowego. Wśród atutów obszaru należy wymienić dobre skomunikowanie, jak również wybudowany w 2011 roku w Kutnie nowoczesny terminal multimodalny. Przez teren ten przebiega szlak wybudowanej w 1915 roku kolejki wąskotorowej Rogów-Rawa-Biała. Jej trasa przebiega między polami uprawnymi (Gmina Rogów, Gmina Jeźów) terenami miejskimi (Rawa Mazowiecka) i licznymi na tym terenie sadami jabłkowymi (Gmina Rawa Mazowiecka, Gmina Biała Rawska). Kolejka łączy wiele atrakcji turystycznych znajdujących się na tym terenie m.in. Zamek Księżąt Mazowieckich w Rawie Maz. i XVI wieczny kościół pw. św. Stanisława Biskupa w Boguszycach.

Obszary te cieszą się również dużym zainteresowaniem wśród turystów. Przygotowana dla nich baza agroturystyczna z szerokim wachlarzem usług stanowi podstawę do rozwoju agroturystyki. Są to miejsca gdzie można napotkać na ślady historii, kultury, tradycji. Atrakcją mogą być ruiny zamku w Besiekierach na zachód od Grabowa, folklor łowicki (Łowicki Park Etnograficzny w Maurzycach, Muzeum ludowe w Sromowie k. Łowicza, obchody Bożego Ciała w Łowiczu), tradycje kulinarne w postaci produktów tradycyjnych (chleba wiejskiego łęczyckiego, powideł łowickich, Przymaku Diabła Boruty, ogórków kwaszonych po łowicku, zupy palantowej w Grabowie itp.). Nad rozwojem turystyki na tych obszarach czuwają Lokalne Grupy Działania: Gniazdo, Centrum, Prym i Przymierze Jeziorsko.

Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury

Obszar rozciągający się wzdłuż **Doliny Rzeki Pilicy** wyróżnia się dużymi walorami przyrodniczymi oraz kulturowymi i w sposób szczególny predysponowany jest do rozwoju różnych form turystyki. Największym walorem tego obszaru jest Zbiornik Sulejowski umożliwiający rozwój wielu form turystyki aktywnej m.in. żeglarstwa, kajakarstwa i windsurfingu

oraz turystyki konferencyjnej i biznesowej ze względu na dobrze rozwiniętą bazę konferencyjno-wypoczynkową, która zlokalizowana jest m.in. w Bronisławowie, Smardzewicach i Swolszewicach, a także turystyki wypoczynkowej, weekendowej i agroturystyki (baza noclegowa m. in. w Zarzęcinie, Treście i Barkowicach).

Największy ruch turystyczny koncentruje się wokół Zalewu oraz na terenie powiatu tomaszowskiego. Dolina rzeki Pilicy stwarza doskonałe warunki dla różnorodnych form wypoczynku i rekreacji: kajakarstwa, turystyki rowerowej w oparciu o rozwiniętą sieć szlaków w środkowej i północnej części obszaru, turystyki jeździeckiej wykorzystującej Łódzki Szlak Konny oraz ośrodki jeździeckie z wiodącym ośrodkiem jazdy konnej w Bogusławicach. Turystyka wypoczynkowa i weekendowa rozwija się m. in. w Spale, Sulejowie, Przygłowie i Włodzimierzowie, turystyka zdrowotna dzięki powstającym ośrodkom posiadającym ofertę SPA & Wellness. Spała stanowi również centrum kongresowe, konferencyjno biznesowe, zaplecze noclegowo-gastronomiczne i sportowe z Ośrodkiem Przygotowań Olimpijskich – Centralny Ośrodek Sportu. Unikatowy jest również zespół skamieniałości morskich i lądowych sprzed 148 mln lat w gminie Sławno.

W tym obszarze zlokalizowane są też inne ośrodki oraz obiekty rekreacyjne i sportowe znaczące w skali kraju m. in. tor kajakarstwa górskiego w Drzewicy, Centrum Japońskich Sportów i Sztuk Walki Dojo w Starej Wsi, Lotnisko Aeroklubu Ziemi Piotrkowskiej. Obszar charakteryzuje się także znacznymi walorami dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Zlokalizowane są tu unikatowe w skali kraju zabytki architektury romańskiej – kościół św. Idziego w Inowłodzu oraz Zespół Opactwa Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu, wiele obiektów sakralnych, w tym sanktuaria w Studziannie-Poświętnem, Smardzewicach, Witowie i Piotrkowie Trybunalskim. W obszarze występują rozległe kompleksy dawnej Puszczy Pilickiej charakteryzujące się specyficznym mikroklimatem. Znaczna część terenów objęta jest ochroną przyrody w formie parków krajobrazowych – Spalskiego, Sulejowskiego i Przedborskiego oraz obszarów Natura 2000. Na terenie obszaru znajduje się Skansen Rzeki Pilicy oraz krajobrazowy rezerwat przyrody Niebieskie Źródła.

Obszar turystyczny Doliny Rzeki Warty wyróżnia się atrakcyjnymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi, które są podstawą rozwoju turystyki aktywnej, kulturowej oraz zdrowotnej. Obszar w większości objęty jest systemem ochrony przyrody, na który składają się: parki krajobrazowe – Międzyrzecza Warty i Widawki oraz Załęczański, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, obszary Natura 2000 oraz rezerваты przyrody ze szczególnym uwzględnieniem rezerwatu „Jeziorsko”.

Dolina Warty jest obszarem predysponowanym do rozwijania turystyki aktywnej – wodnej na rzece Warcie, Grabi, Widawce i Zbiorniku Jeziorsko (żeglarstwo regatowe), jeździeckiej z wykorzystaniem ośrodków jazdy konnej oraz Łódzkiego Szlaku Konnego, turystyki rowerowej

i pieszej oraz geoturystyki (w oparciu o unikatowe walory geologiczne Jury Krakowsko-Wieluńskiej sprzed ok. 150 mln lat).

Niezwykle ważnym atutem jest występowanie wód geotermalnych w północnej części obszaru, w gminach Uniejów i Poddębice, a także lecznicze właściwości klimatu. Zasoby te wykorzystywane są nie tylko dla potrzeb komunalnych, ale także dla celów uzdrowiskowych (leczniczych, profilaktycznych, rehabilitacyjnych), w tym balneologicznych. Stanowią one podstawę do rozwoju turystyki wypoczynkowej, biznesowej i konferencyjnej oraz zdrowotnej. Uniejów jest jedynym w województwie i w kraju uzdrowiskiem termalnym bazującym na wodach termalnych posiadających właściwości lecznicze z funkcjonującym obiektem lecznictwa uzdrowiskowego oraz stanowi doskonałą bazę do prowadzenia badań naukowych dla uczelni z regionu. Potencjałem geotermalnym dysponuje również część gmin powiatu radomszczańskiego. Do najcenniejszych zabytków obszaru należą m. in.: obiekty sakralne w Strońsku, Rudzie i dzwonnica w Krzyworzece, będące unikatowymi w skali kraju przykładami architektury romańskiej, Zamek Arcybiskupów Gnieźnieńskich i kolegiata Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Uniejowie, kościoły typu wieluńskiego m.in. w Łaszewie, Grębieniu, Popowicach, Kadłubie, Gaszynie, Skomlinie oraz dwór modrzewiowy w Ożarowie, będące charakterystycznymi dla tego rejonu przykładami budownictwa drewnianego, liczne obiekty archeologiczne m.in. kurhany w Lesisku, Przywozie, Konopnicy i wzgórze zamkowe w Sieradzu, związane z najstarszym osadnictwem. Obiekty zabytkowe i atrakcje kulturowe połączone są siecią szlaków turystycznych, w tym o znaczeniu ponadregionalnym (Szlak Romański, Szlak Bursztynowy - część Europejskich Szlaków Kulturowych) predysponujących do rozwoju turystyki kulturowej.

Obszar turystyczny Doliny Rzeki Bzury w dużym stopniu objęty jest systemem obszarów chronionych kształtowanym przez m.in.: Bolimowski Park Krajobrazowy, rezerwat przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 z unikatowym w skali europejskiej bogactwem gatunków ptaków. Najcenniejszymi zasobami dziedzictwa kulturowego obszaru, na których opiera się turystyka kulturowa, należą m.in. powszechnie rozpoznawalny folklor łowicki, archikolegiata w Tumie czy elementy kościoła w Górze Świętej Małgorzaty, będące unikatowymi w skali kraju przykładami architektury romańskiej, zamek w Łęczycy, zespół pałacowo – parkowy Arkadia – Nieborów i Walewice, liczne obiekty sakralne w Łowiczu (w tym Bazylika Katedralna – dawna Kolegiata Prymasowska pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, będąca pomnikiem historii), kościół św. Jakuba w Skierniewicach, skanseny w Maurzycach, Łowiczu i Sromowie, a także miejsca pamięci związane z działaniami wojennymi z okresu I i II wojny światowej (m.in. w Łęczycy, Tumie, Piątku, Bolimowie, Ziemiarach, Joachimowie Mogiłach). Warto również wspomnieć o Krośniewickiej Kolei Wąskotorowej, której historia liczy ponad sto lat. Pierwsza linia, jaka przecięła Krośniewice

łączyła cukrownię leżącą nieopodal miasta Ostrowy z miejscowością Koryta pod Łęczycą. Obecnie kolejka jest w sferze planów, a jej trasa ma przebiegać z Krośniewic do Ozorkowa.

Do najciekawszych obiektów archeologicznych należą m. in.: grodzisko w Tumie oraz ruiny zamku w Łowiczu związane z najstarszym osadnictwem. Obiekty zabytkowe i atrakcje kulturowe stanowią szlaki turystyczne, w tym o znaczeniu ponadregionalnym będące częścią Europejskich Szlaków Kulturowych. Dolina Bzury jest obszarem predysponowanym do rozwijania turystyki aktywnej – rowerowej, kajakowej, pieszej, jeździeckiej z wykorzystaniem ośrodków jazdy konnej (Stadnina Koni Walewice) oraz szlaków konnych, w tym najdłuższego w Europie Łódzkiego Szlaku Konnego. Niezwykle ważnym atutem obszaru jest występowanie wód geotermalnych we wschodniej jego części, w rejonie Skierniewic, ubiegających się o miano uzdrowiska. Zasoby te stanowią podstawę do rozwoju turystyki zdrowotnej i rekreacyjnej, z uwzględnieniem balneologii, mogą też być wykorzystywane dla potrzeb komunalnych.

Pasma dorzecza Bzury promuje bogaty folklor łęczycki i łowicki m.in. skanseny, muzea, warsztaty twórców ludowych, a także historię bitew nad Bzurą (rekonstrukcje bitew i pól walki, liczne zabytkowe cmentarze i miejsca pamięci narodowej, m.in. w Bolimowie, Ziemiarach, Joachimowie Mogiłach, Mąkolicach.

Potencjał województwa łódzkiego sprzyja głównie rozwojowi turystyki aktywnej, kulturowej, agroturystyki, turystyki biznesowej oraz zdrowotnej. Atrakcyjność turystyczna województwa łódzkiego wynika z wyjątkowego położenia w centrum Polski, zróżnicowania przyrodniczego oraz różnorodności kultury materialnej i duchowej. Dogodne połączenia komunikacyjne, rozbudowująca się z roku na rok infrastruktura turystyczna i baza noclegowa wskazują na duży potencjał do dalszego rozwoju gospodarki turystycznej w regionie i powstawania nowych miejsc pracy w tym obszarze.

5. Planowane kierunki działań

Województwo łódzkie posiada duży potencjał przyrodniczy, kulturowy i przestrzenny, który jest podstawą do budowania gospodarki turystycznej regionu. Znaczenie turystyki w Łódzkiem wzrasta, a oferty regionalne coraz częściej uwzględniają nowe trendy i potrzeby turystów, którzy wybierają wyjazdy częstsze, lecz krótsze. Rośnie też tendencja do podróży na krótsze dystanse, co powoduje wzrost turystyki krajowej i wewnątrzregionalnej.

Potencjał i tendencje obserwowane na rynku usług turystycznych nie są jednak wciąż w pełni wykorzystywane w naszym województwie. Niewystarczająco dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna i jej nierównomierne zagospodarowanie, a także wciąż niskie zintegrowanie i komercjalizacja produktów turystycznych to główne bariery rozwoju gospodarki turystycznej w regionie.

W związku z nowymi trendami panującymi w turystyce krajowej, produkty i oferty powinny być ukierunkowane na potrzeby konkretnych grup konsumentów, którzy mają sprecyzowane potrzeby i wymagania. Rodzaje preferowanych form turystyki zmieniają się i powstają nowe, co

wynika głównie ze zmieniających się uwarunkowań społeczno-przestrzennych, a także uwarunkowań politycznych. Wzrost świadomości prozdrowotnej społeczeństwa i moda na zdrowy styl życia wykształciły coraz bardziej popularną formę spędzania czasu wolnego - turystykę zdrowotną. Na początku XXI w. popularna stała się również turystyka przemysłowa i poprzemysłowa (industrialna, postindustrialna), czyli zwiedzanie czynnych zakładów produkcyjnych i tych, które stanowią już dziedzictwo przemysłowe oraz obiektów techniki i nauki. Jednym z najbardziej rozwijających się segmentów rynku turystycznego w Polsce jest turystyka biznesowa, która wymaga wysokiej specjalizacji produktu. Rozwijające się nowe formy turystyki wymagają wyspecjalizowania produktów turystycznych i ofert w celu zaspokojenia potrzeb coraz bardziej wymagających turystów. Dostosowanie oferty regionu do panujących i kształtujących się trendów stwarza szansę na zwiększenie atrakcyjności turystycznej, a zarazem konkurencyjności województwa łódzkiego.

Koncepcja rozwoju określa wskazane do realizacji przedsięwzięcia i typy projektów, których realizacja przyczyni się do rozwoju poszczególnych rodzajów turystyki, a tym samym do:

- poprawy wizerunku i atrakcyjności turystycznej województwa;
- wzmocnienia pozycji konkurencyjnej regionu w skali kraju w zakresie atrakcyjności turystycznej;
- wykorzystania i rozwoju potencjałów endogenicznych regionu łódzkiego opartych na walorach przyrodniczych i kulturowych w celu rozwoju przedsiębiorczości i z zachowaniem zasad zrównoważonej turystyki;
- tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych i ich komercjalizacji;
- rozwoju gospodarki turystycznej;
- tworzenia warunków dla powstawania nowych miejsc pracy w sektorze turystyki;
- zapewnienia trwałości istniejących miejsc pracy;
- wzrostu zatrudnienia;
- zwiększenia ruchu turystycznego w regionie.

Wskazane działania dotyczą całego obszaru województwa łódzkiego i ukierunkowane są głównie na rozwój turystyki aktywnej, kulturowej (w tym przemysłowej i poprzemysłowej), biznesowej oraz zdrowotnej. W celu zapewnienia odpowiednich warunków dla rozwoju każdej z wymienionych form turystyki, wskazane są działania w zakresie m.in.:

- Zagospodarowania przestrzeni turystycznej regionu obejmujące budowę, przebudowę, modernizację i renowację obiektów oraz obszarów przeznaczonych na cele turystyczne. W szczególności działaniami tymi powinny być objęte: obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym, które wymagają wzmocnienia infrastruktury rekreacyjną w celu udostępnienia atrakcji oraz ochrony cennych obszarów przyrodniczych; obiekty dziedzictwa kulturowego, infrastruktury kulturalnej oraz obiekty poprzemysłowe. Wzmocnienia wymaga również baza

noclegowa w obiekty klasy ekonomicznej i konferencyjne oraz baza gastronomiczna. Realizowane powinny być inwestycje przyczyniające się do tworzenia lub rozwoju produktów regionalnych oraz zarządzania nimi, a także do utrzymania trwałości istniejących oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Województwo Łódzkie realizując zadania w zakresie turystyki dążyć będzie do poprawy dostępności do walorów turystycznych regionu m.in. poprzez rozwój sieci szlaków turystycznych i rozbudowy małej infrastruktury wokół nich. Prowadzone będą również działania promocyjne mające na celu upowszechnianie rozwoju turystyki na terenie województwa łódzkiego.

- Działań wizerunkowych mających na celu wykreowanie regionu jako obszaru atrakcyjnego turystycznie (m.in. kampanie promujące ofertę turystyczną w regionie, w kraju i zagranicą; wykorzystanie narzędzi promocyjnych do podkreślania walorów turystycznych województwa; informacja turystyczna i upowszechnianie turystyki na terenie województwa poprzez organizację imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych, a także budowanie systemu informacji turystycznej; itp.).

Realizacja działań ma w efekcie przyczynić się do tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych rozumianych jako pakiet dóbr i usług świadczonych turystom, które łączy konkretna idea (temat przewodni). Produkty turystyczne stanowią konkretną ofertę regionu, a zarazem zwiększają jego atrakcyjność i konkurencyjność w skali kraju. Stworzenie konkretnych zintegrowanych ofert wymaga powiązanych działań z zakresu usług hotelarskich, gastronomicznych, transportowych, handlowych i wielu innych na rzecz zaspokojenia potrzeb turysty. Współpraca pomiędzy wszystkimi podmiotami działającymi dla sektora turystyki jest najważniejszym elementem wpływającym na jej rozwój i jednocześnie na rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru.

Proponowane do realizacji działania wskazane w niniejszym dokumencie charakteryzuje spójność z koncepcją rozwoju województwa łódzkiego (zgodną ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020), a w połączeniu poszczególne działania/projekty mogą tworzyć produkty turystyczne, które stanowią szansę na zwiększenie zainteresowania regionem wśród turystów.

Realizatorami poniższych działań będą m.in.:

- jednostki samorządu terytorialnego, związki i stowarzyszenia jst
- jednostki organizacyjne jst, posiadające osobowość prawną
- organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- instytucje kultury

- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- publiczne i niepubliczne szkoły wyższe
- archiwa państwowe
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- Lokalne Grupy Działania
- przedsiębiorcy

**KIERUNKI DZIAŁAŃ I POWIĄZANE Z NIMI TYPY PROJEKTÓW DLA
TURYSTYKI AKTYWNEJ, KULTUROWEJ, BIZNESOWEJ I ZDROWOTNEJ**

Kierunki działań	Typy projektów (uwzględniają również projekty możliwe do realizacji przez podmioty prywatne)
<p>Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego</p>	<p>Rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej, w tym obiektów agroturystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa, przebudowa, modernizacja, renowacja, doposażanie obiektów noclegowych każdego typu, w tym również adaptacja obiektów na obiekty noclegowe, • budowa, przebudowa, modernizacja pól namiotowych i campingowych, • tworzenie nowej lub poszerzanie oferty w obiektach noclegowych o funkcje i usługi: SPA, medyczne, rehabilitacyjno-rekreacyjne, konferencyjne, kongresowe, szkoleniowe, gastronomiczne, rozrywkowe i inne, • budowa, przebudowa, modernizacja, renowacja, doposażanie centrów i obiektów konferencyjno-szkoleniowych, rekreacyjnych, sportowych, • tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych, w tym m.in. adaptacja obiektów na cele agroturystyczne, • budowa, przebudowa, modernizacja, renowacja, doposażanie obiektów gastronomicznych, • projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmujące działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, prowadzone w celu zagospodarowania przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego. <p>Rozwój infrastruktury rekreacyjnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • zagospodarowanie turystyczne rzek, zalewów i zbiorników wodnych oraz terenów rekreacyjnych wokół nich poprzez m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ○ budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację, renowację portów jachtowych wraz z zapleczem, przystani, stanic kajakowych, itp., ○ budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację, renowację, doposażanie bazy gastronomicznej i noclegowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą typu parkingi, toalety, drogi dojazdowe, itp., ○ budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację: ścieżek pieszych, rowerowych, konnych, edukacyjnych oraz szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, samochodowych wraz z oznakowaniem i infrastrukturą towarzyszącą typu: miejsca postojowe, miejsca i platformy widokowe, obiekty małej architektury, tablice informacyjne itp.,

**Zagospodarowanie
przestrzeni
turystycznej
województwa
łódzkiego**

- budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację centrów sportowo-rekreacyjnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą niezbędną do prowadzenia działalności (np. wypożyczalnie sprzętu niezbędnego do uprawiania turystyki i rekreacji: sprzętu pływackiego, rowerów, itp.),
- budowę nowych zbiorników wodnych o funkcjach retencyjno-rekreacyjnych i innych z przeznaczeniem na cele rekreacyjne,
- zagospodarowanie terenów o potencjale przyrodniczym, kulturowym i przestrzennym regionu poprzez m.in.:
  - rekultywację terenów atrakcyjnych turystycznie, w tym renowację ośrodków sportowych, rekreacyjnych,
  - budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację: ścieżek pieszych, rowerowych, konnych, edukacyjnych oraz szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, samochodowych wraz z oznakowaniem i infrastrukturą towarzyszącą typu: miejsca postojowe, miejsca i platformy widokowe, obiekty małej architektury, tablice informacyjne itp.,
  - wytyczanie, digitalizację, oznakowanie, konserwację, budowę, rozbudowę, przebudowę, modernizację tras i szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, samochodowych, questingowych, orienteeringowych i innych wraz z infrastrukturą towarzyszącą typu: miejsca postojowe, miejsca i platformy widokowe itp.,
  - budowę, rozbudowę, modernizację, doposażanie ścieżek dydaktycznych i edukacyjno-przyrodniczych,
  - tworzenie szlaków tematycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym (np. militarnych, kulturowych, kulinarnych, itp.),
  - budowę, przebudowę, modernizację, renowację, doposażanie obiektów z przeznaczeniem na cele infrastruktury turystycznej,
  - wyposażenie obiektów będących infrastrukturą rekreacyjną, turystyczną i sportową w sprzęt turystyczny i sportowy (w zależności od typu świadczonych usług np.: rowery, kajaki, bryczki, kije nordic walking, sprzęt sportowy, itp.),
  - budowę, przebudowę, modernizację, renowację obiektów małej architektury (miejsca postojowe, miejsca i platformy widokowe, siłownie zewnętrzne, stojaki na rowery, ławki, itp.),
  - budowę, przebudowę, modernizację, renowację, doposażanie parków/centrów rozrywki, parków linowych, itp.
- projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmujące działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, prowadzone w celu zagospodarowania przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

**Zagospodarowanie
przestrzeni
turystycznej
województwa
łódzkiego**

Rozbudowa zaplecza dla turystyki medycznej i rekreacyjno-leczniczej oraz dla osób z niepełnosprawnościami

- budowa, przebudowa, modernizacja, renowacja, doposażanie centrów zdrowia, obiektów noclegowych i konferencyjnych, basenów, miejsc aktywnej rekreacji, bazy gastronomicznej, pijalni wód, łąźni solankowych, SPA, w szczególności wykorzystujących zasoby wód termalnych,
- budowa, przebudowa, modernizacja, renowacja, doposażanie obiektów infrastruktury turystycznej w celu dostosowania jej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmujące działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, prowadzone w celu zagospodarowania przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

Rozwój infrastruktury kulturalnej, obiektów przemysłowych oraz obiektów geoturystycznych

- renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja, doposażanie i adaptacja pomieszczeń i obiektów zabytkowych na cele kulturalne, rekreacyjne, turystyczne, noclegowe, gastronomiczne wraz z zagospodarowaniem otoczenia i infrastrukturą towarzyszącą,
- renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja i doposażanie:
  - kompleksów parkowo-pałacowych, skwerów, monumentów z możliwością wykorzystania ich w celach turystycznych i rekreacyjnych,
  - obiektów sakralnych wraz z otoczeniem,
  - miejsc pamięci narodowej, mogił, obelisków, grobów nieznanymi żołnierzy, itp.,
  - obiektów militarnych,
  - obiektów przemysłowych, w tym zabytkowych kolei wąskotorowych i nadawanie im funkcji turystycznej,
  - budynków na potrzeby obiektów kultury i turystyki,
  - obiektów historycznych (np. ruin zamków, obiektów archeologicznych) i zaadoptowanie ich do celów turystycznych.

- budowa, renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja i doposażenie:
  - muzeów, izb pamięci, skansenów związanych z kulturą i tradycją regionu,
  - ścieżek, tras i szlaków turystycznych opartych o dziedzictwo kulturowe, przemysłowe i geoturystyczne regionu wraz z infrastrukturą towarzyszącą (miejsca postojowe, miejsca i platformy widokowe itp.),
  - geoparków, centrów geoedukacyjnych, ścieżek geoturystycznych (obejmujących m.in. kamieniołomy, wapienniki, stanowiska geologiczne oraz miejsca widokowe, itp.),
- zagospodarowanie wyrobisk naziemnych (poeksploatacyjnych) na cele rekreacyjne i turystyczne,
- inwestycje związane z rozwojem bazy gastronomicznej, poszerzanie oferty gastronomicznej o usługi oferowane w oparciu o tradycje kuchni regionalnej,
- inwestycje związane z tworzeniem lub rozwojem produktów regionalnych,
- projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmujące działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, prowadzone w celu zagospodarowania przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

Kierunki działań	Typy projektów (uwzględniają również projekty możliwe do realizacji przez podmioty prywatne)
<p>Kreowanie wizerunku województwa łódzkiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie i wdrażanie strategii promocyjnych dla produktów turystycznych regionu spójnych z Programem Promocji Województwa Łódzkiego (badania rynku, badania ruchu turystycznego, tworzenie i wdrażanie strategii komunikacji, tworzenie systemu identyfikacji wizualnej, monitoring, itp.), • tworzenie i wdrażanie zintegrowanych kampanii promocyjnych produktów turystycznych, których celem jest kreowanie wizerunku regionu jako atrakcyjnego turystycznie, wykorzystujące narzędzia promocyjne adekwatne do grup odbiorców (kampanie za pomocą mass mediów, kampanie internetowe i media społecznościowe, promocja z wykorzystaniem narzędzi internetowych i mobilnych, produkcja i dystrybucja materiałów informacyjnych, udział w targach i wystawach, organizacja wydarzeń, akcje specjalne, podróże studyjne itp.), • organizacja imprez, wydarzeń i projektów kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, edukacyjnych i rozrywkowych upowszechniających dziedzictwo historyczne i kulturowe, opartych na potencjale przyrodniczym, kulturowym i przestrzennym regionu, w tym również potencjale związanym z dziedzictwem kulinarnym, • poszerzanie i dostosowywanie oferty turystycznej do potrzeb turystów, w celu tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych, • tworzenie i zarządzanie siecią punktów informacji turystycznej, • integrowanie oferty turystycznej Łódzkiego z ofertą innych województw, • szkolenia kadr związanych z branżą turystyczną w regionie z zakresu tworzenia oferty produktów turystycznych i zarządzania nimi, w tym m.in. szkolenia z zakresu usług rekreacji ruchowej, przygotowywania potraw regionalnych, prowadzenia działań promocyjnych, • działania edukacyjne na rzecz wzmocnienia poczucia lokalnej tożsamości oraz wzbogacenia wiedzy wśród mieszkańców województwa i turystów w zakresie potencjału przyrodniczego, historycznego i kulturowego regionu łódzkiego, • tworzenie i wdrażanie strategii promocyjnych związanych z promocją produktów regionalnych.

6. Zasady realizacji

Koncepcja rozwoju, opierająca się na potencjale turystycznym regionu łódzkiego, określa cele i kierunki działań zmierzające do rozwoju w Łódzkiem turystyki aktywnej, kulturowej, biznesowej oraz zdrowotnej. Realizacja działań wskazanych w Koncepcji rozwoju możliwa jest jedynie dzięki wielopłaszczyznowej współpracy pomiędzy podmiotami działającymi w sektorze publicznym i prywatnym, realizującymi projekty wpływające na budowanie kompleksowych produktów turystycznych i rozwój gospodarki turystycznej w regionie. Proponowane działania mogą być realizowane indywidualnie lub poprzez współpracę podmiotów w różnych formach organizacyjnych: partnerstwa publiczno-prywatnego, publiczno-publicznego, publiczno-społecznego, jak również projekty regionalne, ponadregionalne i międzynarodowe.

Działania te mają na celu m.in.:

- promocję i inicjowanie wspólnych działań wśród podmiotów działających na rzecz rozwoju turystyki w regionie (samorządów, podmiotów sektora prywatnego, organizacje pozarządowe, m.in. Regionalną Organizację Turystyczną, Lokalne Organizacje Turystyczne, Lokalne Grupy Działania);
- rozwój regionalnych i ponadregionalnych produktów turystycznych;
- tworzenie i rozwój produktów regionalnych;
- realizację kompleksowych projektów turystycznych i komercjalizację oferty turystycznej regionu;
- rozwój sektora gospodarki turystycznej (rozwój przedsiębiorczości i tworzenie warunków dla zapewnienia trwałości istniejących oraz powstawania nowych miejsc pracy w sektorze turystyki);
- wypracowanie i wdrożenie systemu monitorowania rozwoju sektora turystyki w regionie łódzkim (monitorowanie rynku turystycznego, przeprowadzanie badań ruchu turystycznego).

Źródłami finansowania działań mogą być fundusze Unii Europejskiej: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny (EFS) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Program Operacyjny Ryby, środki z programów współpracy międzynarodowej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i inne, budżety samorządów terytorialnych, budżety podmiotów z sektora prywatnego oraz sektora organizacji pozarządowych.

Realizatorami działań mogą być m.in.:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jst, posiadające osobowość prawną;
- organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe;

- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- publiczne i niepubliczne szkoły wyższe;
- archiwa państwowe;
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- Lokalne Grupy Działania;
- przedsiębiorcy.

Ze względu na zmieniające się warunki i postępujący rozwój turystyki planowany jest monitoring i ewaluacja działań w zakresie realizacji projektów. Analizie i aktualizacji podlegać będą uwarunkowania rozwoju, od których zależą cele i zaproponowane działania, badany będzie również ruch turystyczny, który wskazuje tendencje rozwojowe rynku turystycznego w województwie łódzkim.

Bibliografia

- „Badanie postrzegania marki Łódź i efektów wdrażania strategii marki Łódź wśród określonej grupy docelowej” wykonane przez „Biostat” na zlecenie Biura Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą Urzędu Miasta Łodzi w 2015 roku
- Badania wykonane przez Activ Group. na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2013 temat nr 1.30.06 (099) „Aktywność turystyczna Polaków”
- Baza Biura Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, 2015
- Centralna Ewidencja i Wykazy w Turystyce, Ministerstwo Sportu i Turystyki, 2016
- Kaczmarek J., Kowalczyk-Anioł J., Szafrąńska E., Tanaś S., Włodarczyk B. „Podsumowanie badań ruchu turystycznego w województwie łódzkim za 2012 rok”
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, Łódź 2011
- Portal Informacyjny GUS, „Turystyka w województwie łódzkim w 2014 roku” www.stat.gov.pl
- Portal Informacyjny GUS, www.stat.gov.pl
- Praca zbiorowa pod red. Włodarczyk B. „Ruch turystyczny w Łodzi i województwie łódzkim w 2011 roku”, Łódź 2012
- Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku
- Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020
- Rejestr form ochrony przyrody prowadzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 4.08.2015 r.
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Łódź 2013

Spis tabel

1. Baza noclegowa turystyki.
2. Liczba hoteli w województwie łódzkim w podziale na kategorie w latach 2012-2014.
3. Baza noclegowa turystyki według powiatów w latach 2012-14 roku (stan w dniu 31.VII).
4. Turyści korzystający z bazy noclegowej turystyki w ciągu roku.
5. Turyści (krajowi i zagraniczni) korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych.
6. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej turystyki w ciągu roku.
7. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w bazie noclegowej turystyki według miejsca stałego zamieszkania w 2014 roku.
8. Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w bazie noclegowej turystyki według miejsca stałego zamieszkania w latach 2012, 2013, 2014 r.
9. Placówki gastronomiczne w bazie noclegowej turystyki w 2014 roku (stan w dniu 31.VII.2014).
10. Liczba uczestników ruchu turystycznego w województwie łódzkim (wraz z Łodzią) w latach 2010-11
11. Cele przyjazdu do miejsca odwiedzanego na obszarze województwa łódzkiego w 2011 roku.
12. Natężenie krajowego ruchu turystycznego w województwie łódzkim.
13. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby podróży długookresowych.

14. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby podróży krótkookresowych.
15. Natężenie krajowego ruchu turystycznego według województw i liczby krajowych podróży ogółem.
16. Atrakcyjność turystyczna wybranych miast w pięciostopniowej skali.
17. Miasta, które zmieniły się na lepsze na przestrzeni ostatnich 5 lat.

Spis rysunków

1. Baza noclegowa turystyki według powiatów w 2014 roku (stan w dniu 31.VII.2014).
2. Turyści korzystający z bazy noclegowej turystyki według powiatów w 2014 roku.
3. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w bazie noclegowej turystyki w województwie łódzkim w 2014 roku w ciągu roku.